

Veera Lehto

Luontopäiväkoti Timotein varhaiskasvatussuunnitelma

Opinnäytetyö

Kevät 2014

Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaalialan ko

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi

Tekijä: Veera Lehto

Työn nimi: Luontopäiväkotitiimitein varhaiskasvatussuunnitelma

Ohjaaja: Minna Zechner

Vuosi: 2014 Sivumäärä: 50 Liitteiden lukumäärä: 4

Tein opinnäytetyönäni varhaiskasvatussuunnitelman yksityiselle Luontopäiväkotitiimiteille. Opinnäytetyössäni selvitin, mitä eri toimijat, päiväkodin työntekijät, lapset ja lasten vanhemmat, tuovat luontopainotteisen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lisäksi tutkin päiväkodin luontopainotteisuutta, luontokasvatusta ja siihen kuuluvaa lasten osallisuutta. Toteutin opinnäytetyön tutkimusosuuden Luontopäiväkotitiimiteissa vuoden 2013 syksyn ja kevään 2014 aikana.

Toteutin tutkimukseni laadullisena tutkimuksena, johon keräsin aineistoa haastatteleamalla Timotein päiväkodin lapsia, sekä kyselylomakkeilla lasten vanhemmilta. Keräsin Timotein päiväkodin työntekijöiltä aineistoa varhaiskasvatussuunnitelman rakentamisen yhteydessä käytyjen keskusteluiden kautta. Keräämäni aineiston analysoin käyttämällä sisällönanalyysiä. Tutkimukseen osallistui 14 lasta sekä 12 vanhempaa 15:sta perheestä. Kaikki Timotein päiväkodin kolme vakituista työntekijää osallistuivat.

Tutkimustuloksista kävi ilmi, että kaikki eri varhaiskasvatussuunnitelman tekemisessä mukana olevat tahot, työntekijät, lapset ja lasten vanhemmat, tuovat suunnitelmaan melko samanlaisia asioita. Vanhempien vastauksissa korostui arvostus avointa ja luottamuksellista kasvatuskumppanuutta kohtaan. Lapsille tärkeintä oli vapaan leikin mahdollisuus yhdessä kavereiden, eli päiväkodin lasten, kanssa. Päiväkodin työntekijät kannattivat edellä mainittujen lisäksi kestävästä kehitystä ja luontoa vaalivaa kasvatusta.

Avainsanat: Luontokasvatus, Osallisuus, Varhaiskasvatussuunnitelma, Varhaiskasvatus.

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health care and Social work

Degree programme: Degree programme in Social Work

Specialisation: Bachelor of Social Work

Author/s: Veera Lehto

Title of thesis: Luontopäiväkoti Timotein varhaiskasvatussuunnitelma

Supervisor(s): Minna Zechner

Year: 2014 Number of pages: 50 Number of appendices: 4

This thesis provides an early childhood education plan for the Timotei private nature kindergarten. In this thesis I tried to find out what different factors, day care workers, children and parents, could bring to the early childhood education plan of this nature kindergarten. In addition, I investigated nature-oriented early childhood education, nature education and the participation of children which is related to nature education. The research for the thesis was carried out from autumn 2013 to spring 2014.

The research part was carried out as a qualitative research. I collected the research material by interviewing the children of Timotei nature kindergarten and through questionnaires from children's parents. I analyzed the research material by using content analysis. The study involved 14 children and 12 parents of 15 families. There were three permanent workers in Timotei nature kindergarten and all of them participated in the study.

The research results showed that workers, children and parents bring quite similar things to the early childhood education plan. Parents' responses emphasized appreciation of an open and trustful partnership towards education. For children the most important thing was the opportunity to freely play together with other children in the kindergarten. Timotei kindergarten's workers supported the above in addition to sustainable development and the education that cherished nature.

Keywords: Nature education, Participation, Early childhood education plan, Early childhood education.

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO.....	6
2 VARHAISKASVATUS.....	7
3 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA.....	10
3.1 Varhaiskasvatusympäristö ja arvopohja perushoidon määrittäjänä.....	10
3.2 Monipuolinen yhteistyö toiminnan kehittäjänä ja laadun varmistajana.....	12
3.3 Lapselle ominainen tapa toimia.....	13
3.4 Sisältöalueet ovat päiväkodin oppiaineita.....	16
3.5 Pienryhmätoiminnassa lapsi kohdataan yksilönä.....	19
3.6 Kasvatuskumppanuus on päiväkodin ja perheen yhteistyötä.....	21
4 LUONTOPAINOTTEISUUS PÄIVÄKODISSA.....	23
4.1 Timotein päiväkotiki.....	23
4.2 Luontokasvatuksen kautta kohti kestäväää kasvua.....	24
5 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN LAATIMINEN.....	27
5.1 Lähtökohdat.....	27
5.2 Aikataulu ja tavoitteet.....	28
6 HAASTATTELUITA, HAVAINNOINTIA JA SADUTUSTA.....	31
6.1 Kysely vanhemmille.....	31
6.2 Lasten havainnointi, haastattelu ja saduttaminen.....	33
7 TULOKSET.....	36
7.1 Työntekijät haluavat luoda kestäväen kehityksen kasvuympäristön.....	36
7.2 Vanhemmat arvostavat avointa ja luottamuksellista kasvatuskumppanuutta.....	37
7.3 Lapsille tärkeintä on vapaa leikki kavereiden kanssa.....	39
8 LAPSEN OSALLISUUDESTA VOIMAANTUMISEEN JA VALTAISTUMISEEN.....	42
8.1 Lasten osallisuus päiväkodissa.....	42

8.2 Valtaistavien sosiaalityön menetelmien harjoittelu	44
9 POHDINTA	46
LÄHTEET	48
Liite 1: Kyselylomake vanhemmille	
Liite 2: Kyselylomake lapsille	
Liite 3: Luontopäiväkoti Timotein varhaiskasvatussuunnitelma	
Liite 4: Lasten sivu	

1 JOHDANTO

Tein opinnäytetyönäni varhaiskasvatussuunnitelman yksityiselle Luontopäiväkoti Timoteille Raaheen. Varhaiskasvatussuunnitelma on asiakirja, joka ohjaa päiväkodin toimintaa; päiväkodissa tapahtuvaa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatus puolestaan on hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus, jonka päätavoitteena on lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2005, 16.) Avaan opinnäytetyössäni Timotein päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelman sisältöä selkeyttääkseni sitä, miksi kyseiset asiakokonaisuudet ovat osana varhaiskasvatussuunnitelmaa. Lisäksi käsittelen luontokasvatusta, sekä siihen liittyvää lasten osallisuutta, koska Timotein päiväkotitoiminta on nimensä mukaisesti luontopainotteinen.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tuottaa kehittämishankkeena varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä Timotein päiväkodin henkilökunnan, lasten ja lasten vanhempien kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman tekemiseen haluttiin mukaan työntekijöiden lisäksi myös lapset ja heidän vanhempansa, koska avoin yhteistyö lasten vanhempien kanssa, sekä lapsilähtöinen toiminta ovat Timotein päiväkodin kulmakiviä. Tutkimuskysymykseni on: Mitä eri toimijat, päiväkodin henkilökunta, lapset ja lasten vanhemmat, tuovat luontopainotteisen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaan?

Vastauksen tutkimuskysymykseeni sain haastattelemalla Timotein henkilökuntaa, tekemällä kyselyt lasten vanhemmille, sekä havainnoimalla ja haastattelemalla lapsia. Lisäksi sadutin lapsia, valtaistavien sosiaalityön menetelmien harjoitteluuni liittyen. Sadutus on lasten kuuntelua ja osallisuutta korostava työväline, jossa lasten kertoma tarina kirjataan ylös sellaisenaan (Lapsetkertovat 2013).

Opinnäytetyölläni en pelkästään tehnyt palvelusta päiväkodille, vaan syvensin myös omaa ammatillisuuttani perehtymällä siihen, minkä pohjalta päiväkodeissa tapahtuva varhaiskasvatus ylipäättään toimii. Opinnäytetyöni kautta pääsin konkreettisesti osalliseksi käytännön asiakastyöhön. Opinnäytetyöni aihevalinnalla varmistin myös varhaiskasvatuspisteiden – lastentarhanopettajan kelpoisuuden – saamisen.

2 VARHAISKASVATUS

Jotta pystyin opinnäytetyössäni perehtymään varhaiskasvatussuunnitelmaan, sekä varhaiskasvatuksen ”tyylisuuntiin”, tuli minun aluksi selvittää, mitä varhaiskasvatuksella tarkoitetaan yleisellä tasolla ja miten se yhteiskunnassamme määritellään. Lähteenä tähän käytin pääasiassa varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, mutta myös muita aihetta käsitteleviä teoksia, saadakseni täsmällisempää, alan asiantuntijoiden käsittelemää, tietoa. Tämän luvun alussa käsittelen varhaiskasvatuksen käsitettä yleisellä tasolla, josta jatkan päiväkodeissa tapahtuvaan varhaiskasvatukseen, opinnäytetyöni aiheen mukaisesti.

Hujala, Puroila, Parrila ja Nivala (2007, 11-12) jakavat varhaiskasvatuksen kolmeen kivijalkaan; lapsen kasvuprosessi, lapsen ja kasvun näkökulmasta nousevat teorit sekä teorioiden pohjalta muodostuva ammatillisuus. Varhaiskasvatuksen perusteet (2005, 13) korostavat sitä, miten jokaisen lapsen kasvuprosessi on erilainen. Tästä johtuen on tärkeää, että varhaiskasvatuksessa painotetaan kasvatuksen itseisarvoista luonnetta, vaalitaan lapsuutta ja ohjataan lasta ihmisenä kasvamisessa. Eli annetaan jokaisen lapsen edetä omassa tahdissaan, häntä kasvamisessa tukien ja ohjaamalla suuntaa näyttäen. Tärkeässä osassa lapsen kasvuprosessia ovat siinä mukana olevat aikuiset, sekä hänen vanhempansa että ammatti-ihmiset – varhaiskasvattajat.

Varhaiskasvatuksen perusteiden mukaan (2005, 16) varhaiskasvatus toteutuu kokonaisuutena, jossa hoito, kasvatust ja opetus nivoutuvat toisiinsa. Hyvin hoidetun lapsen perustarpeista on huolehdittu, ja hän voi suunnata mielenkiintonsa toisiin lapsiin, ympäristöön ja toimintaan. Hyvällä hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudella voidaan edistää lapsen myönteistä minäkäsitystä, lapsen ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja sekä ajattelun kehittymistä. Lapsen päivä muodostuu erilaisista arkeen liittyvistä tilanteista, jotka ovat selkeän, mutta tarvittaessa joustavan päivärytmin perusta. Lapsen päivään kuuluvat hoito- ja muut vuorovaikutustilanteet sekä arjen pienet askareet, jotka ovat merkityksellisiä kasvun ja oppimisen tilanteita. Päivän eri vaiheisiin liittyvistä kasvatuksen ja opetuksen ulottuvuuksista vastaavat lapsen kasvattajat.

Laadukkaan varhaiskasvatuksen kannalta on olennaista, että koko kasvatusyhteisöllä ja jokaisella yksittäisellä kasvattajalla on vahva ammatillinen osaaminen ja tietoisuus. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 17) tähdennetään, että varhaiskasvattajien on tärkeää tiedostaa omaa tekemistä ohjaavat arvot ja eettiset periaatteet, joita he myös tiedostamattaan välittävät lapsille. Varhaiskasvatuksen henkilöstön muodostaman moniammatillisen kasvattajayhteisön toiminta pohjautuu suomalaisen yhteiskunnan määrittelemissä asiakirjoissa oleviin, sekä yhteisesti sovittuihin, arvoihin ja toimintatapoihin. Ammatillisen koulutuksen tuottama tieto ja työn kautta kerätty kokemus luovat perustan osaamiselle. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tehtävänä on, käytännön työn lisäksi, dokumentoida, arvioida ja kehittää toimintaansa vastaamaan yhteiskunnan kehittymisen myötä muodostuneisiin tarpeisiin.

Sekä Kronqvist ja Kumpulainen (29), että Hujala ym. (2007,8) linjaavat Suomessa tapahtuvan varhaiskasvatuksen mukailevan Educare -mallia. Educare -malli on peräisin Yhdysvalloista ja sillä tarkoitetaan tavoitteellisen pedagogisen toiminnan taustalla olevan hoivan, kasvatuksen ja oppimisen tukemista (Educare, 2014). Varhaiskasvatuksen perusteet (2005, 11) kuvaavat yhteiskunnan järjestämien, valvomien ja tukemien varhaiskasvatuspalveluiden koostuvat hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Varhaiskasvatuspalveluista keskeisimpiä ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä erilainen avoin toiminta, ja niitä tuottavat kunnat, yksityiset palveluntuottajat, järjestöt ja seurakunnat. Varhaiskasvatuspalveluiden toiminta on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta, jossa lapsen omaehtoisella leikillä on keskeinen merkitys. Palveluiden lähtökohtana on kasvatustieteelliseen tietoon ja tutkimukseen, sekä pedagogisien menetelmien hallintaan, perustuva kokonaisvaltainen näkemys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta.

Tärkeä osa varhaiskasvatuksen ja lasten päivähoidon määrittelyä ovat laki ja asetus lasten päivähoidosta, joiden tarkoituksena on turvata lapsille mahdollisimman laadukasta ja turvallista varhaiskasvatusta (Kasvunkumppanit 2014). Päivähoito-laissa sanotaan seuraavasti:

Päivähoitolakiin sisältyvät säännökset mm. päivähoidon toimintamuodoista (päiväkotihoido, perhepäivähoito, leikkitoiminta, päivähoitotoi-

mintä), yksityisestä päivähoidosta ja kunnan velvollisuudesta järjestää päivähoitoa. Lasten päivähoitoa voivat saada lapset, jotka eivät vielä ole oppivelvollisuusikäisiä sekä milloin erityiset olosuhteet sitä vaativat eikä hoitoa ole muulla tavoin järjestetty, myös sitä vanhemmat lapset. Päivähoitolaissa on säädetty myös päivähoidon tavoitteista ja mm. erityisestä hoitoa tarvitsevien lasten päivähoidon järjestämisestä. Vuoden 2013 alusta päivähoitolakia muutettiin siten, että vuoden 2013 alusta päivähoidon hallinto siirtyi sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle. (L. 19.1.1973/ 36.)

Asetus lasten päivähoidosta on keskitetty ohjaamaan vahvasti nimenomaan päivähoitoa. Asetuksessa on määritelty muun muassa säännökset päivähoitopaikkojen hakemisesta, hakemusten käsittelystä, hakuajoista sekä kasvatushenkilökunnan kelpoisuusehdoista. Myös lasten hoito- sekä kasvatushenkilökunnan suhdelluvut ja erityistä tukea tarvitsevat lapset ovat määritelty lasten päivähoidon asetuksessa. Edellä mainittujen lisäksi varhaiskasvatusta ohjaavat myös perusopetuslaki- ja asetus, sosiaalihoitolaki, laki- ja asetus opetustoimen- ja sosiaalihoillon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista, laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä sekä laki sosiaalihoillon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. (Kasvunkumppanit 2014.)

3 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Yksikkökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman tehdäkseeni, tuli minun ensiksi perehtyä siihen, mistä varhaiskasvatussuunnitelmat rakentuvat ja mitä varhaiskasvatuksen sisältöjä niissä määritellään. Tässä luvussa peilaan eri lähteistä koostuvaa teoriapohjaa Raahen kaupungin ja Luontopäiväkoti Timotein varhaiskasvatussuunnitelmiin. Olen rajannut aihealueet Luontopäiväkoti Timotein varhaiskasvatussuunnitelmissa näkyviin asiakokonaisuuksiin, jotta saisin avattua sitä, miksi kyseiset asiat ovat päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaan päätyneet.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL, laati Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet yhteistyössä sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön, opetusministeriön, opetushallituksen, Suomen Kuntaliiton ja muiden asiantuntijatahojen kanssa vuonna 2003. Vuonna 2005 ilmestyneen toisen painoksen pohjana ovat valtioneuvoston periaatepäätöksenä vuonna 2002 hyväksymät Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjat, jotka sisältävät yhteiskunnan järjestämisen ja valvoman varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet ja kehittämisen painopisteet. (THL 2014.)

3.1 Varhaiskasvatusympäristö ja arvopohja perushoidon määrittäjänä

Perushoitotilanteet, eli päiväkodin arjen rytmit, toistuvat kaikissa päiväkodeissa likipitään samanlaisina. Perushoito on sitä lasten ja aikuisten välistä vuorovaikutusta, joka on lähtökohtana kaikelle päiväkodeissa tapahtuvalle varhaiskasvatukselle. Piironen-Malmi ja Strömberg (2008, 33) määrittävät perushoitotilanteiksi ulkoilun, hygieniasta huolehtimisen, ruokailun ja unet, sekä näiden välissä tapahtuvat pukemis- ja riisumistilanteet. Edellä mainituissa tilanteissa lapsi tulee kohdaksi ja saa aikuiselta yksilöllistä jakamatonta huomiota. Koska pienen lapsen elämässä asioiden toistuminen samanlaisina luo turvallisuuden tunnetta, ei heidän mukaansa päivän kulussa saisi olla yli kymmenen minuutin suuruisia poikkeamia. Arkitoimintojen toisto ja niiden järjestys muuttuvat lapsille nopeasti totumuksiksi. Itsekin huomasin haastatteluita lapsille tehdessäni (liite 3), että päivärytmi oli selkeästi jopa vasta päiväkodissa aloittaneiden lasten muistissa, mikä korostaa säännöllisen arkirytmien toteutumista Timotein päiväkodissa. Piironen-Malmi ja

Strömberg (2008, 37) tiivistävät perushoitotilanteiden olevan tärkeitä kasvatuksellisia tilanteita, joissa kasvattaja tukee lapsen itsenäiseksi oppimista, omatoimisuutta, sekä itsenäisten taitojen harjoittelua. Hyvin hoidetut perushoitotilanteet vaikuttavat lapsiryhmään myönteisesti ja rauhoittavasti, sekä edistävät lasten hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksen perusteet (2005, 17-18.) jakavat varhaiskasvatusympäristön fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön kokonaisuudeksi. Fyysisen ympäristön muodostavat rakennetut tilat, huonekalut, esineet, materiaalit ja välineet. Piironen-Malmi ja Strömberg (2008, 30) muistuttavat siitä, miten fyysisen ympäristön tulee olla kodinomainen ja turvallinen, koska päivähoitopaikka on lapsen toinen koti. Kodinomaisuudella tarkoitetaan välittämistä ja turvallisuudella pienten lasten perustarpeista huolehtimista. Varhaiskasvatusympäristöön kuuluvat myös päiväkotirakennuksen lähiympäristö sekä toiminnallisesti eri tilanteisiin liittyvät psyykkiset ja sosiaaliset ympäristöt. Sosiaalinen ympäristö sisältää sekä aikuisten ja lasten välisen vuorovaikutuksen että aikuisten keskinäisen vuorovaikutuksen työyhteisönä. Varhaiskasvatuksen perusteet (2005, 17-18) korostava sitä, miten hyvin rakennettu ympäristö on viihtyisä sekä kannustaa lasta leikkimään, tutkimaan, liikkumaan, toimimaan ja ilmaisemaan itseään monin eri tavoin. Myös lapset voivat osallistua tilojen ja välineiden suunnitteluun osana erilaisten sisältöjen ja teemojen toteuttamista. Etenkin Timotein päiväkodissa lasten kädenjälki näkyy, sillä lasten askarteluita pidetään esillä ja lapset saavat osallistua kasvien kasvatukseen niin sisällä kuin ulkona. Timoteista tehdään myös paljon retkiä lähiympäristöön, jotta luonto ja kotikaupunki tulevat lapsille tutuksi. Timoteissa panostetaan sosiaalisen ja psyykkisen ympäristön turvallisuuteen kohtaamalla lapsi aidosti häntä kuunnellen ja hänen tarpeistaan välittäen.

Varhaiskasvatuksen perusteiden (2005, 12) mukaan suomalaisen varhaiskasvatuksen arvopohjan perustana ovat kansainvälinen lapsen oikeuksien sopimus, kansalliset säädökset ja muut ohjaavat asiakirjat. Lapsen oikeuksia koskevan sopimuksen arvoista keskeisin on lapsen ihmisarvo, joka kattaa lapsen edun, syrjintäkiellon, tasa-arvoisen kohtelun, oikeuden elämään ja täysipainotteiseen kehittymiseen sekä lapsen mielipiteen huomioon ottaminen. Muun muassa Suomen perusoikeussäännöksistä johdetut varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet ovat

lapsen oikeus turvallisiin ihmissuhteisiin, turvattuun kasvuun, kehittymiseen, oppimiseen ja ympäristöön, oikeus tulla ymmärretyksi ja kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti, sekä saada tarvitsemaansa erityistä tukea, omaan kulttuuriin, äidinkieleen, uskoon ja katsomukseen.

Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa (2014, 6) raahelaisen varhaiskasvatuksen on tiivistetty olevan laadukasta, lapsi- ja perhelähtöisyyteen perustuvaa palvelua ja toiminnan lähtökohtana ovat lapsen kehityksen monipuolinen tukeminen yhteistyössä perheen kanssa. Raahen kaupungin varhaiskasvatusta määrittäviä arvoja ovat turvallisuus, rajat, leikki, oikeus olla lapsi ja luottamus. Nämä arvot ovat myös pohjana Timotein päiväkodin arvoille, joita ovat turvallisuus, luottamus, lapsilähtöisyys sekä luonto ja kestävä kehitys. Siitä, miten arvot muodostuivat, kerron enemmän oppinäytetyöni luvuissa 4 ja 7.

3.2 Monipuolinen yhteistyö toiminnan kehittäjänä ja laadun varmistajana

Laadukas varhaiskasvatus on monimuotoista toimintaa, joka edellyttää eri tahojen yhteistyötä. Verkostoyhteistyötä tehdään varhaiskasvatuksen linjausten mukaisesti koko laajan lasta ja perhettä palvelevan verkoston kanssa ja tarvittaessa seudullisesti. Keskeisiä yhteistyötahoja ovat opetus-, sosiaali-, terveys-, kulttuuri- ja liikuntatoimi, yksityiset palveluntuottajat, seurakunnat, järjestöt, oppilaitokset ja sosiaalialan osaamiskeskukset, joiden kanssa tulee sopia yhteistyökäytännöistä ja periaatteista. Verkostotyöskentelyn tavoitteet ja toteuttamistavat kirjataan kunnan ja yksikön varhaiskasvatussuunnitelmaan. Opetustoimen kanssa yhteistyön keskeisenä sisältönä on yhteistyömuotojen ja rakenteiden luominen ja kehittäminen niin, että varmistetaan lapselle kasvatuksellinen ja opetuksellinen jatkumo. Lastenneuvolatoiminnan kanssa yhdessä luodaan ja kehitetään järjestelmiä, jolla voidaan yhteistyössä vanhempien kanssa seurata lapsen kasvua ja kehitystä ja tarvittaessa ohjata perhettä hakeutumaan eri palveluihin. Verkostoyhteistyön yhtenä keskeisenä tavoitteena on mahdollisimman varhainen puuttuminen riskitilanteissa. Lapsen etua palvelevat yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee olla sovittuna lastensuojelun, perhetyön, perheneuvolan, kotipalvelun ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan yksittäisen lapsen asiois-

ta tai edellytetään viranomaisten puuttumista. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2005, 10.)

Arviointi on pedagogiikan keskeinen toimintamuoto, jossa aikuiset – kasvattajat ja vanhemmat – hankkivat eri keinoin tietoa lapsesta ja hänen ympäristöstään sekä myös omasta toiminnastaan. Varhaiskasvatuksessa tiedonhankinta perustuu pitkälti vapaamuotoiseen sekä erilaisiin lomakkeisiin ja arviointivälineisiin pohjautuvaan havainnointiin. Lapsen oma tulkinta jostain tapahtumasta on usein hyvin erilainen kuin läsnä olevan aikuisen, siksi keskustelu lasten kanssa heidän näkemyksistään on tärkeä lisä arvioivassa havainnoinnissa. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2005, 11.) Lapsella on jo lähtökohtaisesti oikeus tulla kuulluksi itseään koskevissa asioissa, joten Hujalan ja Turjan mukaan (2012, 57) on tärkeää, että lapsi voi olla osallisena häntä koskevissa suunnittelu- ja arviointipalaverissa. Mikkola ja Nivalainen (2011, 56) korostavat, että lasten kuulemisella ja osallisuudella voidaan vaikuttaa sekä pedagogiikan laatuun ja työyhteisön omaan ammatilliseen kehittymiseen että lasten oppimiseen ja kehittymiseen. Lapsen kehityksen ydin ei ole vain toimimisen ja käyttäytymisen muuttumisessa vaan ajattelun, tietoisuuden, minuuden ja itsetunnon rakentumisessa. Timoteissa lapsen kasvua ja kehitystä arvioidaan jatkuvasti lasta havainnoiden. Vanhempien kanssa käytävissä kasvatuskusteluissa päivitetään lapsen omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa kerran vuodessa. Henkilökunta pyrkii kehittämään toimintaansa kuukausittaisilla suunnittelukouksilla, aika-ajoin järjestettävissä vanhempainilloissa ja asiakastyytyväisyyskyselyissä esiin nousseiden asioiden mukaisesti.

3.3 Lapselle ominainen tapa toimia

Leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja eri taiteen alueisiin liittyvä ilmaiseminen ovat lapselle ominaisia tapoja toimia ja ajatella, jotka tulee ottaa huomioon toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Lapselle luonteva toiminta vahvistaa hänen hyvinvointiaan ja käsitystä itsestään sekä lisää hänen osallistumismahdollisuuksiinsa. Toimiessaan itselleen mielekkäällä tavalla lapsi myös ilmentää ajatteluaan ja tunteitaan. Kun kasvattajat toimivat ja keskustelevat yhdessä lasten kanssa sekä havainnoivat lasten toimintaa, heille avautuu kanava lasten maailmaan, tapaan

nähdä ja kokea asioita. Leikkimisen, liikkumisen, tutkimisen ja taiteellisen ilmaisemisen kautta toteutuvat kielen merkitys, sisällölliset orientaatiot ja lapsen oppiminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 20.)

Leikkiminen. Piironen-Malmi ja Strömberg (2008, 46-47) määrittelevät leikin toiminnaksi, jolla ei ole tavoitteita tai joka ei tähtää lopputulokseen. Tämän vuoksi leikin merkitys lapsen kehitykselle riippuu siitä, miten paljon lapsen kanssa leikitään ja millaisia virikkeitä hänelle leikkeihin tarjotaan. Itsestään leikki ei kehity, vaan siihen tarvitaan yhteistoimintaa toisten kanssa. Mitä pienempi lapsi on kyseessä, sitä enemmän hän tarvitsee leikkiessään aikuisen tukea ja ohjausta. Lapsien leikkejä sivusta seuranneena olen huomannut, että tämä pitää paikkansa; isommat lapset osaavat muodostaa itse leikin, mutta pienemmät tarvitsevat aikuiselta tarjoamaan leikkivälineitä, pistämään leikin alulle ja ylläpitämään sitä osallistumalla siihen lapsen kehitystason vaatimalla tavalla. Varhaiskasvatuksen perusteet (2005, 20-21) tiivistävät, että lapset eivät leiki oppiakseen, mutta oppivat leikkiesään. Lapset käyttävät leikkinsä aineksina kaikkea näkemäänsä, kuulemaansa ja kokemaansa. he jäljittelevät tapahtuneita asioita ja luovat uutta. Lapset poimivat reaali- sekä mielikuvitusmaailman piiristä asioita, joita he jäljittelevät leikeissään ja käsittelevät tällä tavoin itselleen merkityksellisiä asioita. Leikissä lapsi harjoittelee ja opettelee monenlaisia taitoja, jonka vuoksi leikillä on suuri vaikutus lapsen kielelliseen ja sosiaaliseen sekä mielikuvituksen, luovuuden, ongelmanratkaisutaitojen ja ajattelun kehitykseen. Timotein päiväkodissa lasten vapaalle leikille annetaan paljon aikaa. Leikkipaikat sijoitellaan päiväkotiin siten, että lapset saavat leikkiä rauhassa pienissä porukoissa, eikä leikkiä tarvitse siivota pois esimerkiksi ulkoilun tai yhteisen, aikuisen ohjaaman, toiminnan ajaksi.

Liikkuminen. Varhaiskasvatuksen perusteiden (2005, 25) mukaan päivittäinen liikkuminen on perustana lapsen hyvinvoinnille ja terveelle kasvulle. Liikkuessaan lapsi kokee iloa ja elämyksiä, tutustuu itseensä, toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä, sekä kehittää motorisia taitojaan. Lapsen tietoisuus omasta kehostaan ja sen hallinnasta luo pohjaa terveelle itsetunnolle. On tärkeää, että kasvattajat osaavat hyödyntää rinnakkain erilaisia opetustyyliä ja havainnoida lapsen motorista kehittymistä. Liikunnallisten aktiviteettien yhdistäminen opetukseen lisää lasten oppimisen mahdollisuuksia. Liikunnallisen elämäntavan kehittyminen alkaa jo varhaislap-

suudessa, joten on suotavaa, että kasvattajayhteisön yhteinen pohdinta liikunnan merkityksestä lasten oppimiselle luo perustan laadukkaalle liikunta- ja terveystasvatuksen toteutukselle ja liikuntamyönteiselle toimintakulttuurille. Timotein päiväkodissa lapset ulkoilevat päivittäin kaksi kertaa päiväkodin pihassa, sekä käyvät joka toinen viikko salivuorolla läheisen koulun liikuntasalissa. Luontopainotuksen mukaisesti päiväkodista tehdään myös paljon retkiä metsään ja lähiympäristöön.

Tutkiminen. Piironen-Malmi ja Strömberg (2008, 40) kuvaavat pienten lasten oppimisen olevan tutkimista, kokeilua ja jäljittelyä. Avainsanoina pienten lasten ohjauksessa toiminnassa ovat havainnollisuus, konkreettisuus, omakohtaisen kokeilemisen mahdollisuus, elämyksellisyys, koko kehon, erityisesti aistien käyttö ja riittävän usein tapahtuvat toistot. Varhaiskasvatuksen perusteista (2005, 25) käy ilmi, että tutkiva ihmettely on lapselle luontaista toimintaa tämän syntymästä asti. Tutkiesaan lapsi tyydyttää uteliaisuuttaan ja kokee kuuluvansa ympärillään olevaan maailmaan. Eri-ikäisten lasten tutkimisen innoittajina toimivat lapsen oma kokemusmaailma sekä vuorovaikutus muiden lasten, aikuisten ja lähiympäristön kanssa. Yrityksen, erehdyksen ja oivalluksen kokemus ylläpitää ja vahvistaa lapsessa oppimisen iloa. Lähiympäristö ja luonto ovat oleellinen osa tutkimisen ympäristöä. Timotein päiväkodissa lapset tutkivat aikuisen johdolla monia luontoon liittyviä asioita ja ilmiöitä, jotka konkretisoituvat muun muassa kasveja kasvattamalla päiväkodin oman pihan puutarhanurkkauksessa.

Taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Varhaiskasvatuksen perusteissa (2005, 23-24) kuvataan taidetta tekevän ja kokevan lapsen esteettisessä maailmassa olevan muotoja, ääniä, värejä, tuoksua, tuntemuksia ja eri aistialueiden kokemusten yhdistelmiä. Taiteen keinoin lapsella on mahdollisuus kokea mielikuvitusmaailma, jossa kaikki on mahdollista ja leikisti totta. Taiteeseen sisältyy myös lapsen oppimiseen ja harjoitteluun liittyvää säännönmukaisuutta. Lapsi nauttii taiteesta, taidoista ja ilmaisusta sekä tehdessään yksin että osallistuessaan erilaisiin tuotoksiin yhdessä muiden kanssa, jonka kautta lapsi kehittyy sekä yksilönä että ryhmän jäsenenä. Jo ympäristön esteettisyys sellaisenaan voi olla lapselle taide-elämys. Taiteellisen asiantuntemuksen laatua voidaan rikastuttaa yhteistyöllä paikallisen kulttuuritoimen tai muiden lastenkulttuuria edistävien asiantuntijoiden kanssa. Varhaislapsuudessa saatujen taiteellisten peruskokemusten varaan rakentuvat lapsen

myöhemmät taidemieltymykset ja valinnat sekä hänen kulttuuriset arvostuksensa. Timotein päiväkodissa lasten kanssa tutustutaan erilaisiin taidemuotoihin yhdessä tehden ja kokeillen. Luontopainotuksen mukaisesti suurin osa askartelumateriaaleista hankitaan kierrättämällä ja uusiokäyttämällä. Lasten teokset sijoitetaan päiväkodin ympäristöön tuomaan viihtyisyyttä ja monipuolisuutta sisustukseen.

3.4 Sisältöalueet ovat päiväkodin oppiaineita

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 26-27) lapsen varhaiskasvatuksen keskeiset sisällöt rakentuvat seuraavien orientaatioiden muodostaman kokonaisuuden varaan: matemaattinen orientaatio, luonnontieteellinen orientaatio, historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio, esteettinen orientaatio, eettinen orientaatio ja uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Orientaation käsitteellä korostetaan sitä, että tarkoituksena ei ole oppiaineiden sisältöjen opiskelu vaan sellaisten välineiden ja valmiuksien hankinnan aloittaminen, joiden avulla lapsi vähitellen pystyy perehtymään, ymmärtämään ja kokemaan ympäröivän maailman monimuotoisia ilmiöitä. On tärkeää muistaa, että varhaiskasvatuksessa lapsi ei opiskele eikä suorita eri orientaatioiden sisältöjä, eikä lapsille aseteta suoriutumisvaatimuksia. Orientaatiot muodostavat varhaiskasvatuksesta vastaavalle henkilökunnalle kehyksen siitä, millaisia kokemuksia ja tilanteita aikuisten tulee tarjota ja muokata lasten toimintaa ja oppimista varten. Kieli on kommunikaation ja vuorovaikutuksen väline kaikkien orientaatioiden alueilla. Sen vuoksi on ensiarvoisen tärkeää, että kaikissa varhaiskasvatuksen hoito-, kasvatus- ja opetustilanteissa käytetään mahdollisimman hyvää ja tarkkaa kieltä sekä myös avataan uusia käsitteitä lapsille.

Mikkola ja Nivalainen (2011, 56) muistuttavat, että lapsen oppimiselle kokemuksellisuus ja tiedon henkilökohtaisuus ovat tärkeämpää kuin aikuisen huolellisesti rakentamat opetukselliset kokonaisuudet. Hujala, Puroila, Parrila & Nivala (2007, 63) sen sijaan korostavat, että kasvattajien on syytä muistaa lapsien tavan havaita asioita ja kiinnostua niistä olevan erilainen kuin aikuisilla. Lapsikohtainen suunnittelu lähtee lasten erilaisuuden hyväksymisestä ja suunnitelmien tekemisestä lapsia varten, ei opettajaa tai toimintoja varten. Lapsia ei sopeuteta ja motivoida suunnitelmiin vaan suunnitelmat sopeutetaan lapsiin.

Kieli ja vuorovaikutus. Piironen-Malmi ja Strömberg (2008, 42) korostavat, että mitä enemmän pienelle lapselle puhutaan, kuvaillaan ja kerrotaan asioita, sitä nopeammin hänen kielellinen osaamisensa kehittyy. Varhaiskasvatuksen perusteet (2005, 19-20) muistuttavat, että lapselle kielen oppiminen on aina luova ja persoonallinen prosessi, jossa jäljittelyllä on tärkeä merkitys. Aluksi pieni lapsi ilmaisee tahtoaan eleiden, ilmeiden ja liikkeiden avulla, minkä vuoksi hän tarvitsee läheleen kasvattajan, joka tuntee lapsen yksilöllisen tavan kommunikoida. Reagoimalla lapsen aloitteisiin, kasvattaja rohkaisee lasta vuorovaikutukseen, samalla hänen myönteistä minäkuvaansa vahvistaen. Vähitellen lapsi oppii luokittelemaan asioita käsittein ja ymmärtämään niiden välisiä suhteita. Päivittäiset toimintarutiinit opettavat pienille lapsille eri tilanteisiin liittyvää kieltä. Luova toiminta satujen ja tarinoiden pohjalta, sekä hassut merkityksettömät sanat ohjaavat lapsen huomiota merkityksestä kielen muotoon ja harjaannuttavat kielellisen tietoisuuden aluetta. Kirjallisuuden eri lajit tutustuttavat lasta monipuolisesti ympäröivään maailmaan, kielen rikkauksiin ja harjoittavat kuuntelutaitoja. Kasvattaja ohjaa lapsen havaintoja, opettaa toimintatapoja sekä kuvailee ja selittää tapahtumia. Lapselle tarjotaan malleja kielen ja käsitteiden oppimiseen ja puhetta, jota hän ymmärtää, sekä hänen herkkyyttään ja kykyä ymmärtää sanatonta ja symbolista viestintää kunnioitetaan, tuetaan ja vahvistetaan. Lapsi tarvitsee kieltä toiminnassaan ja kieli kehittyy jatkuvasti leikkimisen, liikkumisen, tutkimisen sekä taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen myötä. Timotein päiväkodissa käytössä olevat kuvalliset päiväjärjestystaulut helpottavat arjen sujumista, koska lapset voivat katsoa niistä, mitä minäkin päivänä on ohjelmassa. Kuvien avulla myös nimetään erilaisia asioita, esimerkiksi vaatteita, leluja ja leikkejä. Lapset osaavat omatoimisesti viedä lelut oikeille paikoilleen, kun hyllystä löytyy kyseisen lelun kuva sille osoitetulta paikalta.

Matemaattinen orientaatio. Varhaiskasvatuksen perusteiden mukaan (2005, 27) matemaattinen orientaatio perustuu asioiden vertailuun, päättelymiseen ja laskemiseen. Vertaaminen, päättelyminen ja laskeminen tapahtuvat päiväkodin arkitilanteissa leikinomaisesti lapsille tuttujen ja heitä kiinnostavien materiaalien, esineiden ja välineiden avulla. Esimerkiksi ruokailutilanteissa lapset osaavat kertoa, montako lihapullaa haluavat syödä tai liikuntatuokiolla he osaavat muodostaa ryhmiä annetun ohjeen mukaisesti.

Luonnontieteellinen orientaatio. Havainnoimalla, tutkimalla ja kokeilemalla syvennyttään elollisen luonnon ilmiöihin. Tämänkin orientaation aiheet moninaisine ilmiöineen, eläimineen ja kasveineen eri vuodenaikoina ovat lapsen lähiympäristössä sisällä ja ulkona. Luonnontieteelliselle orientaatiolle on ominaista kokeellisen menetelmän käyttö. Kontrolloiduissa olosuhteissa perehdytään syyseuraustyyppisiin vaikutussuhteisiin, joiden kautta luonnon ilmiöt ja niihin vaikuttavat tekijät alkavat vähitellen avautua lapsille. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 28.)

Historiallis- yhteiskunnallinen orientaatio. Historiallis-yhteiskunnallisessa orientaatiossa rakennetaan lasten kanssa kuvaa sekä menneisyydestä että nykyisyydestä niistä kertovien esineiden ja tarinoiden avulla. Lähiympäristön ja kotiseudun kohteet ja nähtävyydet, esimerkiksi Timotein päiväkodin lähellä sijaitsevat Pattijoen kirkko ja museosilta, saavat aikaulottuvuuden ja merkityksen, kun niihin tutustutaan lasten kanssa. Näkökulmia menneisiin tapahtumiin ja siltaa niistä nykyaikaan voidaan avata myös lasten vanhempien ja isovanhempien avustuksella. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 28.)

Esteettinen orientaatio. Varhaiskasvatuksen perusteissa (2005, 28) esteettinen orientaatio määritellään laajaksi ja monitahoiseksi käsitteeksi, joka avautuu havaitsemisen, kuuntelemisen, tuntemisen, luomisen ja kuvittelun avulla. Arjen käytännöissä esteettisyys välittyy lapsille esimerkiksi kädentaitojen ja musiikin kautta. Piironen-Malmin ja Strömbergin (2008, 49-52) mukaan materiaalituntemus sekä aistiherkkyys rikastuttavat lapsen kokemusmaailmaa kehittyessään. Tekeminen ja osallistuminen ovat lapselle varsinaisen työn lopputulosta tärkeämpää, sillä työskennellessään hän hahmottaa oman kehonsa suhdetta ympäröivään maailmaan.

Eettinen orientaatio. Eettisessä orientaatiossa tarkastellaan arvo- ja normimaailman kysymyksiä. Lasten jokapäiväinen elämä sisältää tilanteita ja tapahtumia, joita voidaan pohtia ja tarkastella oikean ja väärän näkökulmista. Myös oikeudenmukaisuuden, tasa-arvon, kunnioituksen ja vapauden kysymyksiä voidaan käsitellä luontevasti päivittäisten tapahtumien yhteydessä. Olennaista on ottaa huomioon lasten kehitystaso. Pelot, ahdistus ja syyllisyys kuuluvat myös lasten elämään. Niitä käsitellään lasten kanssa niin, että lapsi voi tuntea olonsa turvalliseksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 28-29.)

Uskonnollis- katsomuksellinen orientaatio. Uskonnollis-katsomuksellisen orientaation ytimen muodostavat uskonnolliset, hengelliset ja henkiset asiat. Päiväkodissa perehdytään lapsen oman uskonnon tai katsomuksen perinteeseen sekä tapoihin ja käytäntöihin. Lapselle tarjotaan mahdollisuus hiljaisuuteen ja ihmetteilyyn, kyselemiseen ja pohdintaan. Lapsen herkkyyttä ja kykyä ymmärtää sanaton- ta ja symbolista kunnioitetaan, tuetaan ja vahvistetaan. Lapsia lähellä olevien eri- laisten uskontojen ja katsomusten tapoihin tutustutaan, esimerkiksi osallistumalla seurakunnan tapahtumiin tai kuukausittaiseen pyhäkouluhetkeen päiväkodilla. Ti- motein päiväkodissa lapsen henkilökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa sovitaan vanhempien kanssa siitä, missä määrin lapsi uskontokasvatukseen osal- listuu. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 29.)

3.5 Pienryhmätoiminnassa lapsi kohdataan yksilönä

Pienryhmätoiminta on työskentelymuoto, jossa päiväkodin lapset jaetaan pienem- piin ryhmiin, jonka toiminnasta ja arjen sujumisesta vastaa ryhmän lasten omahoi- taja (Mikkola & Nivalainen, 34). Timotein päiväkodissa pienryhmätoimintaa on so- vellettu siten, että lapset on jaettu ikätason mukaan päiväkodin kolmelle vakituisel- le työntekijälle. Ryhmien koko vaihtelee vuosittain lapsimäärän mukaan, esimer- kiksi tällä hetkellä viisivuotiaita on vain kaksi, joten he ovat pääasiassa esikoulu- laisten mukana. Lapsen omahoitaja on mukana perheen päiväkotiin tekemistä tu- tustumiskäynneillä, jonka seurauksena lapsi tutustuu hoitajaan. Omahoitaja auttaa lasta liittymään osaksi ikäistensä lasten muodostamaa pienryhmää ja sitä kautta tutustumaan koko talon väkeen. Mikkolan ja Nivalaisen (2011, 34) mukaan lapsen on helpompi liittyä suurempaan lapsiryhmään sitten, kun lapsi on ensin ryhmäyty- nyt omaan pienryhmäänsä ja oppinut sekä tuntemaan ryhmänsä lapset että luot- tamaan heihin. Omahoitaja vastaa pienryhmänsä toiminnasta, sekä on lasten van- hempien ja päiväkodin välinen pääasiallinen yhteyshenkilö, eli hän on esimerkiksi mukana lasta koskevissa varhaiskasvatuskeskusteluissa.

Koska Timotein päiväkoti on pieni yksikkö, eivät lapset toimi omissa pienryhmis- sään kuin pääasiassa aamupäivisin kello yhdeksästä kymmeneen. Pienryhmätoi- minnan ideologiaa sovelletaan erilaisissa arjen tilanteissa, esimerkiksi aikuisen

ohjaamaan askarteluun otetaan kaksi lasta kerrallaan, jonka aikana muut lapset tekevät jotain muuta toisen aikuisen parissa. Myös ulkoilu- ja leikki-tilanteissa lapsia pyritään jakamaan ja ohjailemaan pienissä ryhmissä. Eri tilanteissa tapahtuvan lasten eriyttämisen pohjalla on, Mikkolan ja Nivalaisen (2011, 33-34) mukaan, eheämmän vuorovaikutuksen mahdollistaminen. Pienessä ryhmässä lapsella on parempi mahdollisuus oppia suhteuttamaan omia taitojaan tilanteeseen sopiviksi sekä tunnistamaan omien tekojensa seuraukset ja vaikutukset toisiin ihmisiin. Mitä pienemmässä ryhmässä lapsi voi olla, sen helpompaa ja turvallisempaa hänen on hallita omaa toimintaansa, tulla yksilönä näkyväksi ja olla oma itsensä. Pienessä ryhmässä lapsi voi toimia lähikehityksen vyöhykkeellä aikuisen tukemana ja aikuisen on helpompi havainnoida ja suunnata lapsen toimintaa. Aikuinen voi keskittyä paremmin yhteen lapseen ja saada kokemuksen siitä, että on oikeasti ehtinyt kohdata ryhmänsä lapsia. (Mikkola & Nivalainen 2011, 31-32.)

Phillipsin (1987) ja Niirasen (1987) (Hujalan, Puroilan, Parrilan & Nivalan 2007, 163 mukaan) esittelemissä tutkimuksien perusteella pienryhmätoiminnalla on monia etuja. Lasten kielellisen vuorovaikutuksen on todettu olevan vilkkaampaa, he leikkivät enemmän muun muassa roolileikkejä ja heidän on helpompi jäädä pieneen päiväkotiin. Pienissä ryhmissä lapset osallistuvat toimintaan esittäen enemmän omia ajatuksiaan ja keskittyvät paremmin. Myös aikuiset osallistuvat lasten kanssa tehtävään toimintaan aktiivisemmin pienessä ryhmässä, eivätkä keskity pelkästään valvomaan sitä.

Pienryhmässä on helppo eriyttää toimintaa. Jotta kokonaisuus pysyy hallinnassa, on henkilökunnan suunniteltava ryhmissä tapahtuvaa toimintaa yhdessä. Näin päiväkodin työntekijät tietävät, mitä muissa pienryhmissä tehdään. Pedagoginen kokonaisvastuu on lastentarhanopettajalla, mutta työyhteisössä tulee olla luottamus siihen, että jokainen hoitaja selviytyy pienryhmänsä pyörittämisestä. Kokemus on osoittanut, että osaaminen ja ammattitaito vahvistuvat ja monipuolistuvat, kun jokainen henkilökunnan jäsen pääsee vastaamaan oman pienryhmän toiminnasta. Kokonaisuuden täytyy olla kuitenkin jokaisen työntekijän tiedossa, etteivät pienryhmät ala elämään omaa elämäänsä. (Mikkola & Nivalainen 2011, 34.)

3.6 Kasvatuskumppanuus on päiväkodin ja perheen yhteistyötä

Timotein päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmassa sijoitin kasvatuskumppanuuden yhteistyö -luvun alle, koska lapsen vanhemmat ovat päiväkodin henkilöstön ensisijainen yhteistyökumppani lapsen kasvatuksessa. Tässä luvussa esittelen eri teosten pohjalta, mitä kasvatuskumppanuuden termillä tarkoitetaan ja miksi sen onnistuminen on niin tärkeää lapsen varhaisen kasvun kannalta. Luvun lopussa esittelen lyhyesti valtakunnallista ”Lapset puheeksi” -menetelmää, joka on otettu käyttöön Raahen kaupungin alueella vuonna 2013, ja joka on käytössä myös Timotein päiväkodissa.

Varhaiskasvatuksen perusteissa (2005, 31) kasvatuskumppanuus määritellään vanhempien ja päivähoidon henkilöstön tietoiseksi sitoutumiseksi toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Kasvatuskumppanuus edellyttää vanhemmilta ja henkilöstöltä keskinäistä luottamusta, tasavertaisuutta ja toistensa kunnioittamista. Hujala, Puroila, Parrila ja Nivala (2007, 67) tähdentävät, että Lapsen ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu on hänen vanhemmillaan, sillä heillä on lapsesta yksilöllistä asiantuntemusta. Vanhemmat tuntevat lapsen luonteen, elämänhistorian ja arjen kulttuurin, jonka osaksi lapsi on sosiaalistunut syntymästään lähtien. Päivähoidon henkilöstön asiantuntemus perustuu varhaislapsuuden kasvun, kehityksen ja oppimisen yleiseen tuntemukseen, jonka alan koulutus on heille antanut. Varhaiskasvatuksen perusteiden (2005, 31) mukaan vastuu kasvatuskumppanuudesta on varhaiskasvatuksen ammattihenkilöstöllä, eli päiväkodin henkilökunnalla.

Varhaiskasvatuksen perusteet (2005, 32) muistuttavat, että vanhempien ja henkilöstön yhteisen kasvatustehtävän onnistumiseksi heidän on pystyttävä yhdessä sopimaan sen konkreettisesta organisoinnista; vanhemmat sisällyttävät päivähoitokasvatukseen lapsen arjen kokonaisuuteen ja vastaavasti lapsen kotikasvatus liitetään osaksi päivähoidon arkeen. Vanhemmille järjestettävät kasvatuskeskustelut henkilöstön kanssa, sekä vanhempainillat, edistävät kasvatuskumppanuuden toteutumista. Kasvatuskumppanuuden yhtenä tavoitteena on myös lisätä ja edistää yhteistyön muotoja lasten vanhempien, muiden perheiden, välillä.

Kasvatuskumppanuuden yhtenä tavoitteena on tunnistaa herkästi ja mahdollisimman varhain lapsen jollakin kasvun, kehityksen tai oppimisen alueella mahdollinen tuen tarve ja luoda yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa yhteinen toimintastrategia lapsen tukemiseksi. Myös ongelmatilanteissa lapsen vanhempien ja henkilöstön väliselle yhteistyösuhteelle tulee luoda kasvatuskumppanuuden ilmapiiri. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32.) Raahessa, ongelmatilanteiden aiheuttamien kasvu- ja kehityshäiriöiden välttämiseksi, on otettu käyttöön Lapset puheeksi -toimintamalli.

Lapset puheeksi -toimintamalli on Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen kehittämä keskustelumalli, jolla lapset pyritään ottamaan huomioon perheen eri elämäntilanteissa. Menetelmän pyrkimyksenä on rakentaa lapsen kasvua ja kehitystä tukevaa ympäristöä, silloin kun lapsella itsellään on vaikeuksia. Lapset puheeksi -keskustelu on lapsen kehitystä tukeva toiminnallinen arvio, jonka päämääränä on lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen tukeminen sekä lapsen sosiaalisen ja tunne-elämän häiriöiden ehkäiseminen päivähoito- ja kodin yhteistyönä tilanteissa, joissa lapsen kotona tai päivähoitossa on vaikeuksia. Vanhemmat ja lapsen työntekijä tuovat oman asiantuntemuksensa keskusteluun ja tekevät suunnitelmaa siitä, miten rakentaa lapselle toimivaa arkipäivää panostamalla keskusteluissa löytyneisiin vahvuuksiin ja tukemalla mahdollisissa haavoittuvuuksissa. Vahvuudella tarkoitetaan arkista asiaa, joka sujuu entisellään vaikka elämässä on vaikeuksia ja haavoittuvuudet ovat asioita, jotka aiheuttavat huolta lapsen kehityksen vaarantumisesta. Kyse ei ole lapsen ominaisuuksista vaan lapsen ja kehitysympäristön vuorovaikutuksessa ilmenevien asioiden tunnistamisesta ja niihin ajoissa puuttumisesta. (Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 11.)

4 LUONTOPAINOTTEISUUS PÄIVÄKODISSA

Tässä luvussa esittelen Timotein päiväkotia sekä avaen sitä, mitä luontopainotteisuudella tarkoitetaan ja miten se näkyy päiväkodin arjessa. Aluksi kerron Timotein päiväkodista, jonka jälkeen esittelen tarkemmin luontokasvatusta, sekä Vihreä Lippu -ohjelmaa, jossa Timotein päiväkoti on ollut tiiviisti mukana syksystä 2011 lähtien.

4.1 Timotein päiväkoti

Luontopäiväkoti Timotei on yksityinen päiväkoti, jonka omistaa lastenhoitajayrittäjä Maritta Siponen. Timotei aloitti toimintansa 1.8.2003 Raahessa vuokratiloissa kerrostalon alakerrassa, kahden työntekijän ja muutaman lapsen voimin. Nykyiselle paikalleen, peltoaukioiden keskelle jatkuvasti kasvavaan asuinympäristöön, Timotei muutti helmikuussa 2007, jolloin kaksikerroksinen omakotitalo valmistui. Timotei tarjoaa päivähoitoa noin kahdellekymmenelle 1-6 -vuotiaalle lapselle, sekä esiopetusta noudattaen perusopetuksen työ- ja loma-aikoja. Päiväkoti on avoinna maanantaista perjantaihin tarpeen mukaan, kello: 06.30–17.00 välisenä aikana. Pääsääntöisesti 1-3 -vuotiaat lapset touhuavat alakerrassa ja isommat, 4-6 -vuotiaat, yläkerrassa. Sekä isot että pienet jaetaan ikätason ja lapsimäärän mukaan pienryhmiin, mikä helpottaa arjen toimintojen sujumista.

Lähtökohtana Timotein päiväkodin toiminnalle ovat arkipäiväisyys, ympäristöstävällisyys ja yhdessä tekeminen. Lasten kanssa tutustutaan kestävän kehityksen oppeihin omasta lähiympäristöstä saatujen hyvien elämyksien ja kokemusten kautta. Kestävä kehitys on määritelty YK:n ympäristön ja kehityksen maailmankomission loppuraportissa vuonna 1987 tarkoittamaan sellaista kehitystä, jonka mukaan ihminen voi tyydyttää omat nykyhetken ekologiset, taloudelliset ja sosiaaliset tarpeensa viemättä samaa mahdollisuutta tulevilta sukupolvilta (Our common future, 1987, Särkelän & Pohjolan, 2011 mukaan). Päiväkodin tavoitteena on kasvat-
taa lapsista ympäristöstään vastuuta kantavia ihmisiä ja, että lapsille muodostuisi ympäristöä säästävä ja kunnioittava elämäntapa. Lapsilähtöisen kasvatuseriaat-

teen mukaisesti pienikin lapsi voi helposti ymmärtää ympäristöönsä liittyviä asioita ja osallistua tekemiseen kokonaisvaltaisesti.

Arkitoimintojen lisäksi Timotein päiväkodissa toteutetaan luontokasvatusta esimerkiksi leikin, satujen ja erilaisten retkien avulla. Päiväkodissa vältetään tuhlausta, ollaan säästäväisiä, kierrätetään, lajitellaan jätteet, painotetaan hyötyliikuntaa ja ulkoilua, vaikka vähän sataisi. Lasten kanssa tehdään erilaisia pihatöitä, joiden kautta lapset oppivat pitämään huolta ympäristöstä. Päiväkodissa kaikki ruoka tehdään itse, jotta ruoan laatuun ja määrään voidaan itse vaikuttaa. Ruoka ostetaan lähikaupasta ja lähellä kasvaneita, kotimaassa tuotettuja raaka-aineita suositaan. Timoteissa luonnon antimia, oman puutarhan ja kasvimaan tuotteita kerätään ja kasvatetaan yhdessä lasten kanssa. Materiaalien hankinnoissa suositaan ympäristöystävällisiä, kestäviä, vaihtoehtoja.

4.2 Luontokasvatuksen kautta kohti kestävää kasvua

Ympäristökasvatuksen käsikirjan mukaan (Cantell 2004, 123) luontokasvatuksen historia juontaa juurensa vuoteen 1985, jolloin ympäristökasvatus kirjattiin osaksi valtakunnallista peruskoulun opetussuunnitelmaa. Keskeisenä tavoitteena oli saada oppilaat ymmärtämään luonnontieteellisistä, sosiaalisista ja kulttuurisista piirteistä koostuvaa ympäristöä. Seuraavaan opetussuunnitelmaan, vuonna 1994, lisättiin ympäristökasvatuksen päämääräksi oppilaiden luonnon monimuotoisuudesta huolehtimaan oppiminen sekä kestävä kehityksen edistäminen. Nykyisessä opetussuunnitelmien perusteissa ei enää käytetä käsitettä ”ympäristökasvatus”, mutta sen sijaan kestävä kehitys on nostettu kaikkia peruskouluja ja lukioita velvoittavaksi aihekokonaisuudeksi. Ympäristökasvatuksen ideologia näkyy myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 28) luonnontieteellisessä orientaatioissa.

Mari Parikka-Nihti (13) on onnistuneesti yhdistänyt luontokasvatuksen ja kestävä kehityksen termit ”kestäväksi kasvatukseksi”, joka sopii hyvin päiväkodeissa lapsille tarjottavaan luontokasvatukseen. Parikka-Nihtin (15) mukaan päiväkodeissa näkyvä kestävä kehitys on päivittäisiä pieniä tekoja, lapsen kuulemist, oppi-

misympäristön laajenemista ja silloin tällöin tehtäviä yhteisiä tempauksia kestävän kehityksen teemojen ylläpitämiseksi. Oleellisena osana kestävää kasvatusta ovat avoimuus ja aito vuoropuhelu lasten ja aikuisten kesken.

Parikka Nihti (18) tiivistää, että kestävä kasvatusta on elinikäistä oppimista ja kasvamista, johon tarvitaan yhteistä tahtoa, joka vie kohti kestävästä kehitystä. Kun lapsi saa mahdollisuuden harjoitella kestävästä kehityksen valintoja aina varhaislapsuudesta lähtien, hän oppii pohtimaan ja arvottamaan toimintaansa. Kasvatuksesta näkökulmasta ekologisessa kestävyudessa on pohjimmiltaan kyse huolehtimisesta, arvostuksesta ja välittämisen tunteesta luontoa, lähiympäristöämme sekä toisiimme kohtaan. Lasten kanssa toimiessa on syytä korostaa positiivisia asioita, sillä esimerkiksi saastumisen ongelmat, ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen saavat helposti aikaan vain syyllisyyden, turhautumisen ja riittämättömyyden tunteen.

Vihreä lippu -ohjelma on osa kansainvälistä 1990-luvun alkupuolella Keski-Euroopassa käynnistynyttä Eco-Schools -ohjelmaa. Suomessa se alkoi Suomen Ympäristöseura RY:n kokeiluprojektina vuonna 1998 ja on sen jälkeen vakiinnuttanut asemansa suomalaisessa ympäristökasvatuksessa. Vihreässä lipussa mukana olevat koulut ja päiväkodit tekevät arjen ympäristötekoja pitkäjänteisesti, tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Vihreässä lipussa on kolme, ympäristökuormituksen vähentämiseksi tähtäävää teemaa: vesi, energia ja jätteiden vähentäminen. Kutakin teemaa käsitellään mukaan lähteneessä koulussa, tai päiväkodissa, vähintään yhden vuoden ajan, jona aikana toteutetaan kyseiseen aiheeseen liittyviä parannuksia. Koulut ja päiväkodit suunnittelevat ympäristötoimintansa juuri itselleen sopivaksi. Tärkeintä on, että monipuolista ja lapsilähtöistä toimintaa on koko vuodelle. Konkreettisen ympäristökuormituksen vähentämisen lisäksi Vihreällä lipulla edistetään osallistuvaa ympäristökasvatusta, jonka päämääränä on aktiiviseksi ja vastuulliseksi kansalaiseksi kasvaminen. Vihreää Lippua anotaan raporttimalla menneen vuoden saavutukset, ja sen myöntämisestä päättää valtakunnallinen Vihreä lippu -toimikunta. Lipun käyttöoikeus on voimassa 18 kuukautta, jonka jälkeen sitä on haettava uudelleen. Kolmen teeman käsittelyn jälkeen voi hakea pysyvää lipun käyttöoikeutta, joka myönnetään sellaisille kouluille ja päiväkodeille,

jotka ovat vahvasti sitoutuneet ekoarjen ja osallistuvan ympäristökasvatuksen kehittämiseen. (Cantell 2004, 146-147.)

Timotein päiväkodin päällimmäisenä tavoitteena Vihreä lippu -ohjelmassa on, että lapset oppivat säästämään ympäristöä esimerkiksi juuri ohjelmaan kuuluvien teema-alueiden, veden ja energian kulutuksen sekä jätteiden vähentämisen, kautta. Joulukuussa 2012 ensimmäisen, vesiaiheisen, Vihreä lippu -projektivuoden jälkeen päiväkodille myönnettiin salkoon ripustettava vihreä lippu onnistuneesta ympäristökasvatustyöstä. Syksyllä 2013 päiväkodissa aloitettiin uusi projekti, jonka teemana on jätteiden kierrättäminen. Projektien tarkoituksena on, että lasten kanssa yhdessä opitut Vihreä lippu -tavat jäävät elämään pysyväksi osaksi päiväkodin arkikäytäntöjä, esimerkiksi käsiä pestessä hana sammutetaan saippuoinnin ajaksi ja jätteet lajitellaan niihin kuuluviin astioihin. Oppimisen ohella toteutetaan käytännön energiansäästöä. Käytännön tasolla koetut asiat, sekä niistä keskustelu lasten kanssa, auttaa lapsia ymmärtämään, mitä asioilla tarkoitetaan ja miksi tietyillä tavoilla toimitaan. Päiväkodin toivomuksena on, että toiminnalla olisi vaikutusta myös lasten vanhempien asenteisiin ja arvoihin luontoa kohtaan.

5 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN LAATIMINEN

Tässä luvussa esittelen, miten Timotein päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma rakentui. Aluksi käyn läpi asioita, joista varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen lähti liikkeelle; sekä valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman laatimiselle asetettuja että oman opinnäytetyöni lähtökohtia. Lopuksi esittelen varhaiskasvatussuunnitelmaprojektin aikataulua sekä varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen kuuluneita tavoitteita.

5.1 Lähtökohdat

Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa (2005, 8-9) varhaiskasvatussuunnitelmat on porrastettu neljälle tasolle, jotka tarkentuvat laajasta valtakunnallisesta ohjauksesta lapsen henkilökohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan asti. Valtakunnallisella ohjauksella tarkoitetaan lasten päivähoitoa määrittäviä lakeja ja asetuksia, yhteiskunnan järjestämän ja valvoman varhaiskasvatuksen valtakunnallisia linjauksia sekä kuntakohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien keskeisiä periaatteita ja sisältöä. Kuntien tehtävänä on arvioida varhaiskasvatuspalveluidensa toteutumista ja konkretisoida niiden sisällöt ja toimintatavat omassa varhaiskasvatussuunnitelmassaan. Yksikkökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat yksityiskohtaisempaa jatkoa kunnan suunnitelmalle, joten Timotein päiväkodille tehtävän varhaiskasvatussuunnitelman tuli pohjautua Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ollessani opintoihini kuuluvalla hallinnon harjoittelujaksolla Raahen päivähoitotoimistolla syksyllä 2013, pääsin seuraamaan läheltä Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman päivitystä. Sain olla mukana päivitystyöryhmän kokouksissa, sekä tehdä koosteen kaikille alueen päivähoitopalveluiden työntekijöille ja lasten vanhemmille tehdyn arvokyselyn tuloksista. Sain harjoittelujaksollani, etenkin arvokyselyn tuloksia kirjatessani, paljon arvokasta tietoa siitä, mitä yksikkökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman tulee pitää sisällään ja miten sitä työstäessä tulee ottaa kokonaisvaltaisesti huomioon koko yksikön väki; henkilökunta, lapset ja lasten vanhemmat.

Opinnäytetyötäni koskeva tutkimuskysymys muotoutui lopulliseen muotoonsa vasta aivan opinnäytetyöprojektin loppuvaiheessa. Kehittämishankkeena tehtävän opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutkia, **mitä eri toimijat, päiväkodin henkilökunta, lapset ja lasten vanhemmat, tuovat luontopainotteisen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaan?** Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 32) sanotaan, että päiväkodin henkilöstö vastaa yksikön varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta, mutta lapsilla ja lasten vanhemmilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa sen sisältöön. Lähtökohtana on, että varhaiskasvatussuunnitelma on koko kasvatusyhteisön yhdessä laatima, se on aktiivisesti käytössä ja sen sisältö perusteineen on sekä henkilöstön, että lasten vanhempien tiedossa. Henkilöstön tulee arvioida ja kehittää varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä määräajoin että tarpeen vaatiessa.

Varhaiskasvatussuunnitelmaa laatiessani tutkin samalla luontokasvatusta itsessään, sekä siihen tiiviisti sisältyvää lasten osallisuutta. Lasten osallisuuden tutkimisen vuoksi liitin opintojeni viimeisen, valtaistavien sosiaalityön menetelmien, harjoittelun opinnäytetyöhöni. Samalla, kun keräsin lapsilta tutkimusaineistoa ja materiaalia päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaa varten, valtaistavia sosiaalityön menetelmiä käyttäen, soin heille mahdollisuuden osallistua varhaiskasvatussuunnitelman tekemiseen.

5.2 Aikataulu ja tavoitteet

Varhaiskasvatussuunnitelman alustava suunnittelu aloitettiin yhdessä päiväkodin henkilökunnan kanssa jo huhtikuussa 2013, opintoihini kuuluvan sektoriharjoittelujakson loppuvaiheissa, jolloin idea opinnäytetyöstä nousi esiin päiväkodin henkilökunnalta. Loppukeväältä olin yhteydessä Timotein päiväkodin johtajaan sähköpostitse, jotta sain opinnäytetyöni aiheen lyötyä lukkoon ja alustavan opinnäytetyön suunnitelman kasattua. Sovimme johtajan kanssa, että aloitamme projektin virallisesti syksyllä, kokoontumalla yhdessä päiväkodin henkilökunnan kanssa.

Jo alusta asti oli selvää, että varhaiskasvatussuunnitelman tulee olla Timotein päiväkodin näköinen kokonaisuus. Varhaiskasvatussuunnitelmasta haluttiin työväline henkilökunnalle ja tietopaketti lasten vanhemmille. Päiväkodin teeman, luontokas-

vatuksen, tulisi erottua edukseen ja varhaiskasvatussuunnitelman pitäisi olla helpolukuinen, tiivis kokonaisuus, jota mielellään lukisi itse ja antaisi muille luettavaksi. Visuaalinen ilme luotettiin minun käsiini ja päätin jo alussa, että lasten kädenjäljen pitäisi näkyä suunnitelmasta mahdollisimman paljon, jotta muistettaisiin, mitä varten varhaiskasvatustyötä alun perin tehdään. Tavoitteenani oli myös mahdollistaa lasten osallisuus, ja sen esiin tuominen varhaiskasvatussuunnitelmassa lasten haluamalla tavalla.

Syksyllä 2013 kokoontuimme koko päiväkodin henkilökunnan kanssa kaksi kertaa. Ensimmäisellä kerralla lokakuussa kävimme läpi Raahen kaupungin silloista varhaiskasvatussuunnitelmaa, sekä muiden kaupungin päiväkotien yksikkökohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia saadaksemme mallia siitä, miltä yksikkökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman tulisi näyttää ja mitä sen pitäisi pitää sisällään. Tulokset kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa varten päivähoitopalveluiden henkilökunnalle ja lasten vanhemmille tehdystä arvokyselystä olivat selvillä ja päätimme soveltaa kysymyslomaketta Timotein päiväkodin lasten vanhemmille sopivaksi. Kokouksesta sain mukaani materiaalia, kuten työntekijöiden perehdytyskansion ja päiväkodin luontokasvatusoppaan, varhaiskasvatussuunnitelmaan muokattavaksi. Kokouksen jälkeen tein vanhempien kyselylomakkeet valmiiksi ja hyväksyin ne päiväkodin johtajalla, jonka jälkeen hän jakoi ne vanhemmille täytettäväksi. Toisella kokoontumiskerralla joulukuussa jätin alustavan varhaiskasvatussuunnitelman henkilökunnalle luettavaksi ja otin vanhempien vastauslomakkeet mukaan analysoitavaksi. Kysymyslomakkeen sisällön esittelen tarkemmin luvussa 6.1. Ennen joulua lähetin päiväkodille vielä vanhemmille tehdyn kyselyn tulokset, sekä koonnin keräämistäni vastauksista, jotka esittelen luvussa 7.1.

Opintoihini kuuluva valtaistavien sosiaalityön menetelmien harjoittelu alkoi maaliskuussa 2014, jolloin projekti jatkui täysivaltaisesti pienen joulutauon jälkeen. Tiivis mukanaoloni päiväkodin arjessa mahdollisti sen, että varhaiskasvatussuunnitelman kokoaminen onnistui ilman erillisiä kokoontumisia, kun pystyin varmistamaan yksityiskohtia kysymällä niistä henkilökunnalta arjen toimintojen lomassa. Harjoitteluni aikana tutustuin lapsiin, havainnoin lasten touhuja, pidin lapsille piirtämistuokiot saadakseni kuvitusta varhaiskasvatussuunnitelmaan, sekä haastattelin ja sadutin lapsia varhaiskasvatussuunnitelman ja opinnäytetyön aineiston keräämistä

varten. Piirsin varhaiskasvatussuunnitelmaan myös itse kaksi kuvaa, jotka ovat nähtävissä liitteessä 3. Toinen kuva tiivistää sisältöalueita, ja toinen varhaiskasvatuksen yhteistyöverkoston rakentumista. Varhaiskasvatussuunnitelma valmistui ja harjoitteluni päättyi maaliskuun lopussa 2014.

6 HAASTATTELUITA, HAVAINNOINTIA JA SADUTUSTA

Tässä luvussa kerron, miten keräsin aineistoa lapsilta ja lasten vanhemmilta Timotein päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaa ja omaa opinnäytetyötäni varten. Koska Timotein päiväkoti on yksikkönä pieni, oli selvää, että opinnäytetyötäni koskeva tutkimus on laadullinen ja tutkimusmenetelmät laadullisen tutkimuksen mukaisia. Kalliala (2008, 69) muistuttaa, että tutkijan roolin tulee luonnollisesti ohjautua sen mukaan, millaista tietoa tavoitellaan. Jos tutkija haluaa tietää, mitä päiväkodissa tehdään, hänen on mentävä tapahtumien keskelle. Havainnoitsija ottaa talteen jotakin, joka on seuraavassa hetkessä jo mennyt ja toistettavissa ainoastaan hänen muistinsa ja tekemiensä muistiinpanojen kautta. Liikkeelle lähtiessä on tärkeää muistaa, että rajaukset vaikuttavat tutkimusaineistoon, mikä puolestaan vaikuttaa tutkimustuloksiin.

Päiväkodin henkilökunnalle en varsinaisia haastattelutuokioita pitänyt. Heidän toiveenaan oli, että keskustelemme mieltäni askarruttavista asioista arjen touhujen lomassa ja muuten keskitymme varhaiskasvatussuunnitelman koostamiseen sille varattuina ajankohtina, joita olivat pääasiassa lasten päiväunien aikaiset hetket. Työntekijöiden toive oli helppo ymmärtää, sillä lapsiryhmästä irrottautuminen on haastavaa silloin, kuin yksikössä on vain kolme vastuullista työntekijää. Työntekijöiden luvalla kirjasin varhaiskasvatussuunnitelman tekemisen lomassa syntyneiden keskusteluiden pääkohtia itselleni muistiin, jotta voisin käyttää muistiinpanojani myöhemmin opinnäytetyössäni.

6.1 Kysely vanhemmille

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 32) sanotaan, että lasten vanhemmilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa yksikön varhaiskasvatussuunnitelman sisältöön. Timotein henkilökunnan kanssa tulimme siihen tulokseen, että kyselylomakkeiden kautta on helpoin tapa lähestyä vanhempia. Paperiset lomakkeet jaettiin vanhemmille päiväkodissa, jonka jälkeen vanhemmat vastasivat kysymyksiin kotonaan ja palauttivat lomakkeet Timotein päiväkotiin.

Kysymykset lomakkeeseen laadimme yhdessä Timotein henkilökunnan kanssa. Lomakkeen pohjana käytimme Raahen kaupungin, eri päivähoitomuotojen lasten vanhemmille ja työntekijöille, teettämää arvokyselyä. Käytimme kaupungin arvokyselyä suunnannäyttäjänä siksi, koska olin hallinnon harjoitteluni aikana koonnut kyselyn tulokset yhteen syksyllä 2013, joten osasin jo hieman odottaa, mitä arvoja vanhemmat pitävät tärkeänä. Kyselylomakkeessa 42 arvosta pyydettiin valitsemaan kymmenen itselle tärkeää arvoa, jonka pohjalta varhaiskasvatusta Raahessa olisi hyvä toteuttaa. Kaupungin teettämässä arvokyselyssä oli myös mahdollista listata sellaisia itselle tärkeitä arvoja ja asioita, joita ei valmiissa vaihtoehtoissa vielä ollut. (Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 6.)

Kysymyksiä lomakkeessa (liite 1) oli yhteensä viisi, joista ensimmäinen ja toinen kysymys olivat laajempia kokonaisuuksia. Ensimmäinen kysymys; ”Mitkä ovat tärkeimmät arvot, joiden mukaan päiväkodin arjessa tulisi toimia?” sisälsi luettelon 20 arvosta, joista vanhempia pyydettiin valitsemaan viisi tärkeintä ja laittamaan ne tärkeysjärjestykseen. Lisäksi oli kolme avointa kommentointikohtaa; ”Jokin muu arvo, jota ei löytynyt luettelosta”, ”Perustelut valinnoille” ja ”Muuta kommentoitavaa”. Avoimien kohtien tarkoituksena oli antaa vanhemmille mahdollisuus täsmentää valintojaan. Toinen kysymys; ”Mitkä seuraavista asioista ovat tärkeitä päiväkodin jokapäiväisessä toiminnassa?” piti sisällään luettelon 22 päiväkodissa tehtävästä toiminnasta, joita vanhemmilla oli mahdollisuus korostaa ”+” ja ”-” merkein. Kysymyksenä olivat lisänä samat avoimet kommenttikohdat, kuin ensimmäisessäkin kysymyksessä. Loput lomakkeen kysymykset olivat avoimia kysymyksiä: 3. Tulisiko lapset ottaa mukaan suunnittelemaan päiväkodin toimintaan? 4. Miten haluat tulla vanhempana kohdatuksi päiväkodissa tai olla mukana sen toiminnassa? 5. Toiveet, terveiset, sana on vapaa!

Halusimme pitää lomakkeen kysymykset mahdollisimman konkreettisina, jotta niitä olisi helppo yhdistää varhaiskasvatussuunnitelman asiakokonaisuuksiin. Mark Schroederin (2012) mukaan ihmiset toimivat ja tekevät valintoja itselleen tärkeiden arvojen pohjalta. Joten vanhempien valitsemat arvot ovat asioita, joita he pitävät tärkeinä ominaisuuksina Timotein päiväkodin tarjoamassa varhaiskasvatuksessa. Vanhemmille haluttiin myös antaa mahdollisuus vaikuttaa Timoteissa järjestettävään toimintaan ja antaa siitä palautetta. Kolmannen kysymyksen tarkoituksena oli

kartoittaa vanhempien mielipidettä tutkimastani lasten osallisuudesta ja neljäs kysymys käsitteli kasvatuskumppanuutta, sekä vanhempien osallisuutta. Lopuksi haluttiin vielä antaa mahdollisuus ”vapaalle sanalle”, jotta voitaisiin selvittää vanhempien tyytyväisyyttä Timotein päiväkotia kohtaan.

Timotein henkilökunta tulosti ja jakoi kysymyslomakkeet vanhemmille, koska itse olin kyselyiden jakamisen ajankohtana Seinäjoella. Aikaa lomakkeiden täyttämiseksi annettiin kaksi viikkoa jakamispäivästä lukien. Kyselyihin vastattiin nimettöminä ja ne palautettiin Timotein päiväkodin eteisessä olevaan palautuslaatikkoon. Kysymyslomakkeista käy ilmi, että vaikka kysymyksiin vastataan nimettömänä, saavat henkilökunnan jäsenet nähdä vastaukset. Tämä oli henkilökunnan toive, sillä he halusivat varhaiskasvatussuunnitelman tekemisen olevan mahdollisimman avoin ja yhteinen projekti. Kysymyslomakkeita jaettiin 15 perheelle ja vastauksia sain 12, joten 80% vanhemmista vastasi kyselyyn.

6.2 Lasten havainnointi, haastattelu ja saduttaminen

Lasten osuuden aineistosta keräsin havainnoimalla, haastatteleamalla ja saduttamalla lapsia, joita varten kysyin vanhemmilta kirjalliset luvat. Havainnoinnilla tarkoitetaan Hujalan, Puroilan, Parrilan ja Nivalan (2007, 88) mukaan lasten toimintojen katselua, kuuntelua ja dokumentointia. Havainnointi voidaan jakaa osallistuvaan ja ei-osallistuvaan havainnointiin. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkijalla on aktiivinen rooli havainnoitavassa toiminnassa, ja ei-osallistuvassa tutkija taas pitäytyy havainnoijana. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka.) Havainnoin lapsia kahtena päivänä pelkästään sivusta seuraamalla, muistiinpanoja tehden, sekä keskusteluiden, haastatteluiden ja sadutustuokioiden aikana. Lasten kanssa toimiessani selitin aina heille, että olen tekemässä heidän päiväkodilleen varhaiskasvatussuunnitelmaa, johon toivoisin myös heidän osallistuvan.

Pidin teemahaastattelut kaikille päiväkodin 4-6 -vuotiaille lapsille. Teemahaastattelut ovat Eskolan ja Vastamäen (2001, 24) mukaan haastatteluita, joissa tutkijan tavoitteena on saada tietoa rajaamastaan aiheesta. Teemahaastattelut ovat hyvä haastattelumuoto lasten kanssa, koska niitä voidaan pitää tutkijasta lähtöisin olevina keskusteluina, joissa lapsilta saadaan vuorovaikutuksen kautta vastaus tutki-

jaa kiinnostavaan asiaan. Pidin haastattelutuokiot kahdelle lapselle kerrallaan, koska ajattelin sen lievittävän uuden tilanteen ja vieraan aikuisen läsnäolon aiheuttamaa jännitystä. Susanna Helavirtakin mainitsee artikkelissaan (2007, 631) monien tutkijoiden puoltavan ryhmähaastatteluita siitä syystä, että lapset toimivat päiväkodissa pääsääntöisesti yhdessä toisten lasten kanssa, eivätkä he ole välttämättä tottuneet ilmaisemaan yksilöllisiä näkökulmiaan ja mielipiteitään. Haastattelutilanne vieraan aikuisen kanssa voidaan kokea epämiellyttävänä ja pelottavana.

Osallistuminen haastatteluihin oli lapsille vapaaehtoista. 4-6 -vuotiaiden lasten lisäksi päiväkodissa oli haastatteluiden tekemisen aikaan kaksi 3-vuotiasta lasta, jotka eivät halunneet haastatteluihin, monista pyynnöistä huolimatta, osallistua. Alle 3-vuotiaita oli myös kaksi, eikä heidän kielellinen kehityksensä ollut vielä riittävää haastatteluihin. Laadullisen tutkimuksen aineiston keräämisen kannalta on tärkeää, että haastateltavat lapset ovat sen ikäisiä, että ymmärtävät kysymykset ja osaavat myös vastata niihin. Eskola ja Suoranta (2003, 66) korostavat, että laadullisessa tutkimuksessa on oltava järkevä aineisto, jolla he tarkoittavat sitä, että haastateltavien kokemusmaailman tulisi olla suhteellisen samanlainen ja heidän tulisi olla halukkaita osallistumaan tutkimuksen tekemiseen. Haastatteluiden tavoitteena oli kerätä aineistoa varhaiskasvatussuunnitelmaan ja opinnäytetyöhön, sekä luoda lapsille osallisuuden kokemuksia.

Esikoululaisia, 6-vuotiaita, osallistui haastatteluihin neljä, 5-vuotiaita kaksi ja 4-vuotiaita kahdeksan. Jaoin lapset pareiksi ikätason mukaan, joten haastatteluita pidin yhteensä seitsemän. Haastattelutuokiot sekä nauhoitin, että kirjasin ylös kyselylomakkeelle haastattelun aikana. Kysymyksiä lomakkeessa oli yhteensä kahdeksan. Apuna haastatteluissa minulla oli papunet:in tekemistä, leikkejä ja leluja kuvaavia kuvakortteja, jotka olivat lapsille entuudestaan tuttuja Timotein päiväkodin arjesta. Haastattelut kestivät 10-15 minuuttia riippuen lasten innokkuudesta ja keskustelun sujuvuudesta.

Kysymyslomakkeen (liite 3) ensimmäinen ”Nimi? Ikä? lempieläin? lempiväri?” ja toinen ”Missä me ollaan nyt? (päiväkodin nimi?)” kysymys olivat lämmittelykysymyksiä, joiden tarkoituksena oli saada lapset mukaan jutun juoneen. Kysymykset 3,4 ja 5 tuli käytyä läpi useimmiten samassa paketissa; ”Järjestele kuvat Timotein päiväohjelman mukaan.”, ”Mikä päiväohjelman ’kuvista’ on mukavin, miksi?” ja

”Mitä teet mielelläsi päiväkodissa?”. Päiväkodissa on vasta alettu hyödyntämään kuvallista päiväohjelmaa, joten halusin tietää, kuinka hyvin päiväkodin arkirytmii on lasten tiedossa ja osaavatko he tulkita niitä esittäviä kuvia. Kuvien käytöstä kerron tarkemmin luvussa 3.1, kohdassa kieli ja vuorovaikutus. Kuudennen ”Mitä tarkoittaa luontopäiväkoti?” -kysymyksen tarkoituksena oli selvittää, tiedostavatko lapset päiväkodin luontopainotteisuuden. Viimeisten kysymysten kohdalla lapsilla oli mahdollisuus välittää omia toivomuksiaan päiväkodin ohjelman suhteen päiväkodin henkilökunnalle: 7. Millainen olisi unelmiesi päiväkotipäivä? 8. Toiveet ja terveiset päiväkodin tädeille.

Sadutustuokiot olivat luonnollinen jatkumo haastatteluiden aikana alkaneelle yhteistyölle. Sadutuksen ideana on, että uusi kertomus syntyy kertojien ja saduttajan välillä, tässä tapauksessa lasten ja tutkijan, eli minun. Menetelmä perustuu siihen, että saduttaja kirjaa lasten kertoman tarinan ylös sellaisenaan ja lukee sen lapsille, jonka jälkeen lapset voivat tehdä halutessaan korjauksia. (Lapsetkertovat 2013.) Jaoin 4-6 -vuotiaat lapset sekaisin neljään ryhmään sillä erolla, että esikoululaiset olivat omassa ryhmässään aikataulullisista syistä johtuen. Pidin jokaiselle ryhmälle oman sadutustuokion. Tuokioiden alussa kerroin, että tulen muokkaamaan ja yhdistämään syntyneet kertomukset yhdeksi ”lasten sivuksi”, joka tulisi mukaan Timotein päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaan, jonka vuoksi pyysin lapsia kertomaan Timotein päiväkotiin liittyviä asioita. Kysyin myös lapsilta, olivatko he ennen tehneet kertomusta aikuisen kanssa yhdessä ja autoin heitä alkuun pienillä apukysymyksillä Timotein päiväkodista, mikäli tilanne sitä vaati.

7 TULOKSET

Henkilökunnalta, lapsilta ja lasten vanhemmilta, kyselyiden, haastatteluiden ja keskusteluiden kautta, saamaani aineistoa analysoin sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysin kautta voidaan analysoida erilaisia dokumentteja, kuten haastatteluita, kyselylomakkeita tai vaikka raportteja. Sisällönanalyysin tarkoituksena on saada näistä dokumenteista tiivistetty ja yleiseen muotoon saatettu kuvaus tutkitavasta ilmiöstä (Grönfors 1982, 161 Tuomen & Sarajärven 2009, 103 mukaan). Sisällönanalyysissä voidaan käyttää kolmivaiheista prosessia eli ensin pelkistään aineisto, sitten ryhmitellään ja lopuksi luodaan teoreettisia käsitteitä. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tarkoituksena on yhdistellä luotuja käsitteitä, jolloin saadaan vastaus tutkimuskysymykseen. (Miles & Huberman 1994, Tuomen & Sarajärven 2009, 108 mukaan.)

Tarkoitukseni oli, keräämäni aineiston avulla, saada vastaus tutkimuskysymykseeni: Mitä eri tekijät, päiväkodin henkilökunta, lapset ja lasten vanhemmat, tuovat luontopainotteisen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaan? Käsittelin henkilökunnalta, lapsilta ja lasten vanhemmilta keräämäni aineistoa erillään, jotta erotaisin, mitkä ovat kenenkin toimijan esiintuomia mielipiteitä. Ryhmittelin vastauksia ja kommentteja samankaltaisuuden mukaan erilaisiin alaluokkiin tiivistäen niitä muutama sanaan helpottaakseni vastausten tulkitsemista. Alaluokilla tarkoitan Tuomen & Sarajärven (2009, 110) mukaan vastaajien lauseista tehtyjä ryhmittelyjä. Tässä luvussa esittelen vastauksien perusteella tekemät tulkintani ja arvioin samalla käyttämieni tiedonkeruumenetelmien, keskustelu, haastattelu, havainnointi ja sadutus, toimivuutta.

7.1 Työntekijät haluavat luoda kestävän kehityksen kasvuympäristön

Jo Timotein päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelman suunnitteluvaiheessa oli selvää, että luontopainotuksen tulee heijastua läpi kaikista osa-alueista, sillä se on koko päiväkodin toiminnan kivijalka, jonka kautta arki pyörii. Luontopainotuksen ohella lasten osallisuus ja kasvatuskumppanuus haluttiin nostaa tärkeiksi pääkohdiksi. Tavoitteena oli luoda Timotein varhaiskasvatussuunnitelmasta päiväkodin

näköinen tiivis kokonaisuus, jota sekä työntekijöiden, lasten vanhempien ja muiden olisi helppo lukea, ja jota mielellään myös annetaan luettavaksi.

Vaikka en työntekijöitä virallisesti haastatellut, oli heidän näkemyksiään varhaiskasvatussuunnitelmaan tulevien asioiden muotoilusta helppo toteuttaa, mikä on varmasti monien opintoihini sisältyvien harjoittelujaksojen ansiota, joiden aikana talo tapoineen on tullut tutuksi. Kävin työntekijöiden kanssa yhdessä läpi vanhempien kyselyn tuloksia, sekä lasten haastatteluista ja sadutuksesta esiin nousseita asioita, jotka muotoilimme osaksi varhaiskasvatussuunnitelman sisältöä. Esimerkiksi päiväkodin lopulliset arvot valittiin siten, että vanhempien kyselyistä esiin nousseet arvot (turvallisuus, luottamus, lapsilähtöisyys, rehellisyys, kunnioitus ja kodikkuus) tiivistettiin turvallisuuteen, luottamukseen, lapsilähtöisyyteen, sekä luontoon ja kestävään kehitykseen. Tämä siksi, että työntekijöiden mukaan rehellisyys ja kunnioitus kuuluvat vahvasti yhteen luottamuksen kanssa ja kodikkuus tuo turvallisuuden tunnetta lapsille. Kaikille lienee selvää, miksi luonto ja kestävä kehitys haluttiin nostaa yhdeksi arvoksi muiden joukkoon.

7.2 Vanhemmat arvostavat avointa ja luottamuksellista kasvatuskumppanuutta

Niin kuin jo aikaisemmin mainitsin, vanhemmille teettämäni kyselyn vastausprosentti (80%) oli kattava. Vastaukset sekä auttoivat Timotein varhaiskasvatussuunnitelman kokoamisessa, että tulevat auttamaan henkilökuntaa Timotein päiväkodin toiminnan suunnittelussa. Kyselyn tulosten esittelyssä painotan erityisesti vastauksia, jotka vaikuttivat varhaiskasvatussuunnitelmaan sisältyviin asioihin.

Timotein päiväkodissa tapahtuvaa varhaiskasvatusta suuntaaviksi viideksi tärkeimmäksi arvoksi vanhemmat olivat valikoineet turvallisuuden (42), luottamuksen (20), lapsilähtöisyyden (19), rehellisyyden (17), sekä kunnioituksen ja kodikkuuden (13). Suluissa olevat luvut ovat pisteitä, joita arvot saivat. Tulokset laskin siten, että annoin tärkeimmäksi valitulle arvolle viisi pistettä, toiseksi tärkeimmälle neljä, kolmannelle kolme, neljännelle kaksi ja viidennelle yhden pisteen. Perustelut valinnoille antoivat viitteitä toiveesta toimivalle kasvatuskumppanuussuhteelle, jossa vallitsee molemminpuolinen rehellisyys, luottamus ja kunnioitus. Muut perustelut

viittasivat lähinnä siihen, miten lapsi on hyvä jättää työpäivän ajaksi hoitoon sellaiseen paikkaan, jossa vallitsee turvallinen, kodinomainen ja lapsia tasavertaisesti kohteleva ilmapiiri. Onhan päiväkotikiikään kuin lapsen toinen koti.

Päiväkotiki on paikka jossa lapsi viettää paljon aikaa joten toiminnan tulisi olla kodikasta ja lapsilähtöistä

Timotein päiväkodin tarjoamaan toimintaan vanhemmat olivat hyvin tyytyväisiä ja sitä pidettiin monipuolisena. Tulokset toisen kysymyksen osioon laskin siten, että ”+” -merkin saaneille toiminnoille annoin pisteen ja tarkoitukseni oli vähentää piste ”-”-merkin kohdalla, mutta niitä ei ollut yhdessäkään vastauksessa. Luontoretket (5), leivonta (3) ja musiikki (3) erottuivat edukseen ja niihin toivottiin panostettavan enemmän.

Timotein päiväkodissa hoito on hyvää ja laadukasta. Lapsille on monipuolista tekemistä ja ohjelmaa sopivasti.

Vanhempien mielestä lapsia voidaan ottaa mukaan päiväkodin toiminnan suunnitteluun lasten ikä- ja kehitystason mukaisesti. Erityisesti ideoiden nappaaminen lapsilta arjen toimintojen keskellä korostui, sekä ajatus siitä, että lapsilta kysyttäisiin silloin tällöin toiveita ja ehdotuksia toiminnan suhteen. Edellä mainittuja asioita myös toteutetaan Timotein arjessa paljon, etenkin luontokasvatuksen ja vihreä lippu -toiminnan tiimoilta, josta vanhemmat olivat hyvin tietoisia.

Isommilta lapsilta voisi saada vinkkejä toiveista/kiinnostavista asioista, mutta viimekädessä päätökset tekee aikuiset/henkilökunta.

Lapsilla varmaan tulee hyviä ideoita mutta ehkä ne helpommin saa irti tavallisessa arjessa kun on korvat auki.

Kasvatuskumppanuutta koskevan kysymyksen vastausten perusteella voin todeta, että Timotein päiväkodissa henkilökunnan ja vanhempien välillä vallitsee avoin tekemisen ilmapiiri. Vanhemmat arvostivat etenkin sitä, miten helppo henkilökunta on tavoittaa ja miten hyvin tiedotus päiväkodin ja kodin välillä kulkee. Tärkeimmäksi kanssakäymisen muodoksi nousivat päivittäiset lapsen päiväkotiin tuomis- ja sieltä hakemistilanteet, jossa henkilökunta on kohdattavissa.

Toimintaa vanhemmille on nyt sopivasti. Hyvin sujuu kaikki päiväkodin väen kanssa. Ystävällisiä ihmisiä ja kertovat tapahtumat ja päivän kulun aina.

Olemme tyytyväisiä siihen, kuinka ihanasti vanhemmat kohdataan päiväkodissa. Osallistumme kaikkeen päiväkodin järjestämään toimintaan.

Viimeisessä kysymyksessä vastaukset jatkuivat samaa linjaa noudattaen; päiväkodin toimintaan ollaan tyytyväisiä, ilmapiiri on lämmin ja kodikas, josta lapsetkin tykkäävät. Vanhempien tyytyväisyys Timotein päiväkotiin ei yllätä, sillä vanhemmat ovat saaneet itse valita Timotein lastensa päivähoitopaikaksi. Timotein päiväkodin pieni koko edesauttaa luottamuksellisen kasvatuskumppanuussuhteen muodostumista vanhempien ja työntekijöiden välille. Niin kuin jo aikaisemmin mainitsin, sain vanhempien vastauksista paljon arvokasta materiaalia varhaiskasvatussuunnitelmaa varten, joten voin myös itse olla tyytyväinen kysymyslomakkeeseeni. Vaikka kyselyn vastausten näkeminen olisi evätty henkilökunnalta ja olisin sitä kautta saanut kriittisempää kommenttia Timotein päiväkodista, en usko, että sillä olisi ollut vaikutusta itse tulokseen. Kyselyn tarkoituksena oli antaa vanhemmille mahdollisuus osallistua varhaiskasvatussuunnitelman sisältöön, ei kartoittaa asiakastytyväisyyttä.

7.3 Lapsille tärkeintä on vapaa leikki kavereiden kanssa

Kysymyslomakkeen (liite 3) tarkoituksena oli toimia pohjana teemahaastattelun mukaiselle keskustelulle. Koska haastatteluiden tavoitteena oli, aineiston keräämisen lisäksi, saada lapset tuntemaan itsensä osallisiksi ja kuulluksi tulleiksi, en mu-rehtinut siitä saisinko mitään tähdellistä ylös itse opinnäytetyötä varten, vaan annoin keskusteluiden sujua omalla painollaan. Yllättävää minulle oli se, miten vähäsanaisesti lapset esittämiini kysymyksiin vastasivat, vaikka saattoivat muuten täysin oma-aloitteisesti kertoa heille sattuneita, millään tavalla kysymyksiin liittyviä, asioita. Usein kysymyksen esitettyäni kepeä keskustelu katkesi kuin seinään ja lapset vastasivat varovaisesti, ikään kuin kysymyksiin olisi ollut vain yksi mahdollinen vastaus, jota hain. Pyrin pehmentämään kysymyksiä muotoilemalla niitä jous-

tavaksi jatkeeksi keskusteluun ja tunnelmaa keventääkseni, erityisesti ujojen ja hiljaisten lasten kohdalla, esitin välillä ”tyhmiä” kysymyksiä, kuten ”Käydäänkö päiväkodissa koskaan ulkona?” tai ”Saako tytöt leikkiä poikien kanssa?”. On syytä muistaa, että kaikkien lasten halu osallistua haastatteluihin ja niissä suun auki saaminen oli jo hieno saavutus osallistavalle työotteelle.

Haastatteluista kävi ilmi, että päiväkodin kuvitettu arkirytmii oli tuttu kaikille, jopa vasta päiväkodissa aloittaneille, lapsille. Haastattelussa apuna käyttämieni, Timotein arjessa mukana olevien, kuvien merkitykset sen sijaan eivät olleet tuttuja kaikille, joten olisi tärkeää, että päiväkodin arjessa mukana olevat kuvat nimettäisiin uusien lasten kanssa ennen varsinaista käyttöä. Lasten mielestä suosituin ajanviete päiväkodissa oli vapaa leikki yhdessä toisten lasten kanssa, sekä sisällä että ulkona. Muita suosiota saavuttaneita asioita lasten keskuudessa olivat syöminen, lauluhetket, retket ja liikuntatunnit läheisen koulun liikuntasalissa. Luontopäiväkotiaiheinen kysymys aukeni lapsille paremmin, kun esitin kysymyksen koskemaan pelkkää luontoa. Minulle ei jäänyt epäilystäkään siitä, etteivätkö luontokasvatuksen periaatteet olisi juurtuneet lasten mieliin. Sain lapsilta hyviä neuvoja aina roskien kierrättämisestä säästämiseen ja luonnonsuojelusta kasvien kasvattamiseen. Viimeiset kysymykset osoittivat sen, miten hankalaa lasten osallistaminen esimerkiksi juuri toiminnan suunnitteluun voi olla. Vanhemmat lapset osasivat heitellä viltäkin ideoita siitä, mitä päiväkodissa olisi mukava tehdä, mutta suurin osa lapsista vastasi vaatimattomasti samaa, kuin aikaisemmin kysyessäni päiväkodin mukavia aktiviteetteja.

Jotta haastattelut olisivat sujuneet konkreettisen tiedonkeruun osalta paremmin, olisi minulla pitänyt olla paljon täsmällisempiä kysymyksiä esitettäväksi lapsille. Mitä nuoremista lapsista oli kyse, sitä enemmän he tarvitsivat ohjaavia lisäkysymyksiä keksiäkseen vastauksen esitettyyn pääkysymykseen tai edes ymmärtääkseen, mitä kysymyksellä haettiin. Kysymysten laaja-alaisuudesta, ja keskusteluiden sivuteille ajautumisesta, huolimatta opin lapsista paljon uutta ja sain heiltä uutta näkökulmaa sekä varhaiskasvatussuunnitelman että opinnäytetyön työstämiseen. Lasten haastattelu oli kokemuksena minulle täysin uusi ja hyvin opettavainen. Seuraavalla kerralla tulee minun kiinnittää enemmän huomiota kysymyslomakkeen toimivuuteen ja siihen, miten kysymykset lapsille esitän.

Haastatteluihin verrattuna sadutustuokiot sujuivat paljon rennommin. Tilanne oli lapsille jo entuudestaan tuttu ja nyt he saivat puhua sydämensä kyllyydestä ilman vaikeita, ajatuksenkulkua keskeyttäviä, kysymyksiä. Sadutustuokioiden alussa lapset olivat hiljaisempia ja varauksellisempia, mutta jo yhden lapsen innostuminen riitti rohkaisemaan muita kertomaan ajatuksiaan ääneen. Lapsista näki selvästi, että he nauttivat siitä miten heidän kertoma asiansa kirjoitettiin sanatarkasti ylös ja luettiin ääneen jatkona muiden lauseille. Jos lapset innostuivat kertomaan paljon asioista, jotka eivät päiväkotimaailmaan liity, esimerkiksi isän puhelimesta löytyvästä Angry Birds Star Warsista tai äitin karkkikätköstä, ohjasin heitä muistuttamalla, että vain päiväkotiin liittyvät asiat tulevat varhaiskasvatussuunnitelmaan liitettävään ”lasten sivuun”. Sadutustuokiot olivat todella hyvä kokemus, silminnähden lapset tykkäsivät ja itse koin lähentyväni lasten kanssa. Liisa Karlssonin (2003, 44) mukaan sadutuksen aikana aikuinen viestittää toiminnallaan olevansa kiinnostunut lasten maailmasta ja arvostavansa heidän mielipiteitään, mikä parantaa lasten itsetuntoa. Lapsille on tärkeää saada vaikuttaa, tehdä itse ja tulla siten arvostetuksi. Kokemuksen perusteella voin allekirjoittaa edellä mainitut seikat ja todeta sadutuksen todella olevan lasten kuulemista ja osallisuutta tukeva työväline. Sadutuksesta sain tehtyä koosteen varhaiskasvatussuunnitelmaan liitettäväksi lasten sivuksi (liite 4) ja sadutuksen kautta esiin tulleet asiat pönkittivät entisestään haastatteluiden kautta ilmi tulleita asioita.

8 LAPSEN OSALLISUUDESTA VOIMAANTUMISEEN JA VALTAISTUMISEEN

Lasten osallisuus oli yksi opinnäytetyöni ja Timotein päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohdista. Halusin saada lapset mukaan varhaiskasvatussuunnitelman tekemiseen heille itselleen luontevalla tavalla. Keväällä 2014 olleen Kriittisen ja radikaalin sosiaalityön -kurssin jälkeen päätin, että liitän kurssiin kuuluvan valtaistavien sosiaalityön menetelmien harjoittelujakson osaksi opinnäytetyötäni. Tässä luvussa esittelen eri teoriapohjiin nojaten sitä, mitä lasten osallisuudella, voimaantumisella ja valtaistumisella päiväkodissa tarkoitetaan. Lisäksi kerron miten valtaistavien sosiaalityön menetelmien harjoittelujaksoni sujui.

8.1 Lasten osallisuus päiväkodissa

Osana opinnäytetyötäni tutkin Timotein päiväkodin luontopainotteisuutta, johon lasten osallisuus olennaisena osana kuuluu. Muun muassa ympäristökasvatuksen käsikirja (Cantell 2004, 65) ja Parikka-Nihti (34) korostavat sitä, miten olennainen osuus osallisuudella on luontokasvatuksessa. Osallisuutta pidetään luontokasvatuksen ja kestävän kehityksen peruspilarina, koska silloin ihminen kokee olevansa osana luontoa ja vastuussa sen toiminnasta.

Ympäristökasvatuksen käsikirjan näkökulmasta (Cantell 2004, 138-139) osallisuudessa on kysymys ihmisen oikeudesta olla läsnä, osallistua, kuulua omaan yhteisönsä ja yhteiskuntaan. Osallisuuden tunne syntyy kokemuksista, joissa ihminen on ollut mukana, joihin hän on osallistunut, tai joihin hänet on osallistettu. Hujala ja Turja (2012, 47) kritisoivat termin ”osallistaminen” käyttöä, sillä osallisuus perustuu vapaaehtoiseen toimimiseen, jossa kaikki toimivat tasavertaisessa suhteessa keskenään, eikä ylemmän auktoriteetin luomiin toimenpiteisiin, joilla toiset yritetään saada osallisiksi. Tämän vuoksi opinnäytetyöni tavoitteena ei ollut osallistaa lapsia varhaiskasvatussuunnitelman tekemiseen, vaan mahdollistaa heidän osallisuutensa.

Varhaiskasvatus tukee jo itsessään lapsen osallisuutta ja voimaantumista silloin, kun lapsi kohdataan aidosti, häntä kuunnellaan ja hänet otetaan vakavasti. Voimaantumista tapahtuu, kun lapsi huomaa, että hänen mielipiteensä huomioidaan ja hänen näkökulmiinsa suhtaudutaan kunnioituksella. (Parikka-Nihti, 35.) Parkkinen & Keskinen (2005, 46) muistuttavat, että voimaantuminen lisää halua toimia, sekä sitoutua ja vaikuttaa asioihin. Voimaantumisen prosessissa lapsi kokee roolinsa merkittäväksi ja hänen itseluottamuksensa kasvaa. Voimaantumisessa korostuvat lapsen sisäinen vahvistuminen ja kokemus tasapainossa olemisesta itsensä ja ympäristön kanssa.

Hujala & Turja (2012, 49-51) kokoavat konkreettisia esimerkkejä siitä, miten lapsen osallisuus voidaan toteuttaa arjen käytännöissä. Mitä enemmän lapsille kerrotaan ja selitetään toiminnan taustalla olevia todellisia tavoitteita, sitä enemmän he voivat tehdä aloitteita, ideoida ja olla päättämässä toiminnasta. Suunnittelemisessa mukana olemisen myötä lapset kokevat voivansa vaikuttaa asioihin eli valtaistuvat. Pienen lapsen osallisuus alkaa mukanaolosta muiden rakentamassa toiminnassa. Kuulluksi tulemisen kokemuksia hänelle voidaan antaa esimerkiksi siten, että hänelle tarjotaan aikuisen rajaamia vaihtoehtoja, joista hän voi valita mieluisimman. Vähitellen edetään laajempaan vaikuttamiseen ja lopulta lasten ideoimiin toimintoihin, joissa aikuiset toimivat pääasiassa avustajina. Ylintä osallisuuden tasoa edustavat tasavertainen aloitteiden teko sekä asioista neuvottelu lasten ja aikuisten kesken. Helpointa lasten on päästä vaikuttamaan henkilökohtaisiin asioihinsa, esimerkiksi siihen, miten paljon hän syö, tai mitä hän leikkii ja puuhailee.

Parikka-Nihti (36) summaa, että osallisuuden ihannetilanteessa lapsi voi itse vaikuttaa päiväänsä, suunnitella leikkejä ja hänet otetaan mukaan häntä koskeviin suunnitelmakeskusteluihin, joissa hän saa mahdollisuuden esittää omia toiveitaan. Parkkinen ja Keskinen (2005, 43) muistuttavat, että osallistuminen vaatii harjoittelua, ja on lähtöisin kasvattajien omista asenteista. Osallistumisen kautta lapsi oppii vähitellen hallitsemaan ajattelun ja toiminnan välineitä. Lapsi, jolta kysytään mielipidettä, oppii ilmaisemaan mielipiteensä. Lapset, joille annetaan mahdollisuus huolehtia ympäristöstään, oppivat ottamaan ympäristön huomioon ja huolehtimaan siitä. On syytä muistaa, että kaikki eivät voi saada läpi mielipiteitään, eikä kaikkea ei voida toteuttaa. Lapsien osallisuutta tukevassa toiminnassa opitaan myös tois-

ten näkemysten huomioon ottamista ja kompromissien tekoa. Esimerkiksi Tansaniassa lasten osallisuuteen panostetaan, sillä se on huomioitu lasten oikeuksena Tansanian, vuonna 2008 uudistetussa lasten kehityspolitiikassa ja heijastettu sitä kautta osaksi lapsia koskevaa lainsäädäntöä (Child participation toolkit, 2012). Ehkä jonain päivänä Suomessa otetaan mallia.

8.2 Valtaistavien sosiaalityön menetelmien harjoittelu

Harjoitteluni tavoitteena minulla oli tutustua siihen, miten lasten osallisuus näkyy Timotein päiväkodissa ja miten se saataisiin näkymään myös varhaiskasvatussuunnitelmassa. Päiväkodin luontopainotteisuudesta, ja aikaisempien harjoitteluiden aikana saamastani tiedosta, oli helppo päätellä, että lasten osallisuus toteutuu päiväkodissa ainakin jossain määrin. Varhaiskasvatussuunnitelmaa laatiessa lähdin liikkeelle siitä, että lapset saavat osallistua sen sisältöön vaikuttamiseen haluamallaan tavalla. Osallistuminen piirtämistuokioihin, haastatteluihin ja sadutukseen oli täysin vapaaehtoista.

Aikaisempien harjoitteluiden vuoksi suurin osa päiväkodin lapsista oli minulle entuudestaan tuttuja, joten työskentelyn aloittaminen heidän kanssaan oli helppoa. Olin jo ennen harjoittelun virallista alkua suunnitellut, että lapset saisivat vastata varhaiskasvatussuunnitelman kuvituksesta ja siitä, mitä suunnitelmaan liitettävä ”lasten sivu” (liite 4) pitäisi sisällään. Lasten sivun tarkoituksena olisi muistuttaa päiväkodin henkilökuntaa ja lasten vanhempia siitä, minkä vuoksi ja ketä varten päiväkodissa tehtävää työtä tehdään. Niin kuin opinnäytetyöstäni käy useassa kohtaa ilmi; lapsilla on omintakeinen tapa tarkastella maailmaa.

Piirtämistuokiot pidin lasten kanssa osana vapaalle leikille varattua aikaa. Otin piirtämisvälineet esiin ja piirtelin itse kuvia paperille, saaden näin napattua lapsia piirtämään kanssani. Vaikka olin suunnitellut piirustustuokiot jo etukäteen, pyrin tekemään tilanteista mahdollisimman luontevia, jotta idea piirtämisestä syntyisi lapsella itsellään ilman, että häntä tilanteeseen patistan. Ensimmäisten piirtelyiden aikana kerroin lapsille varhaiskasvatussuunnitelmasta ja kysyin, haluaisivatko lapset laittaa piirustuksensa siihen. Keskustelun lomassa nousi idea, että jokainen piirtäisi varhaiskasvatussuunnitelmaan sekä oman kuvansa että jonkun asian, joka

on päiväkodissa mukavaa. Aluksi olin ajatellut, että lapset vastaisivat kuvituksesta kokonaan, mutta yhden piirtämistuokion aikana nousi toive siitä, että piirtäisin varhaiskasvatussuunnitelmaan myös itse.

Mielestäni tärkein osallisuuden tunteen tuoja käyttämissäni menetelmissä oli se, että keskustelin lasten kanssa jatkuvasti siitä, mitä ollaan tekemässä ja mitä varten. Keskustelun tärkeyttä korostavat myös Hujala ja Turja (2012, 49), sillä kun lapsille selvitetään toiminnan taustalla olevat tavoitteet, voivat he paremmin tuoda esiin omia ideoitaan. Piirtelyn lomassa kerroin lapsille alustavasti haastatteluista ja sadutuksesta, jotta haastattelu- ja sadutustilanteet olisivat lapsilla entuudestaan tiedossa ja he voisivat niihin varautua. Luvuista kuusi ja seitsemän käykin ilmi se, miten hyvin haastattelut ja sadutus sujuivat. Lapsia on helppo saada innostumaan erilaisista asioista, varsinkin silloin, kun edellisen toiminnan lopuksi on muistettu kiittää ja korostaa sitä, miten tärkeää ja mukavaa oli, että lapsi osallistui.

Hujalan ja Turjan (2012, 53) mukaan lasten osallisuutta pidetään monesti jonain ylimääräisenä, henkilökunnan voimavaroja vaativana asiana, jota toteutetaan, jos siihen on aikaa. Muutoksen tulee lähteä aikuisten omista asenteista ja lasten osallisuuden merkityksen ymmärtämisestä. Asennetason muutoksen myötä voidaan lähteä kehittämään toimintaa käytännön arjessa. Lisäksi tarvitaan uskallusta heittäytyä uusiinkin asioihin yhdessä lasten kanssa; jos lasten osallisuutta toteutetaan luontoon liittyvissä askareissa, miksei sitä voitaisi hyödyntää myös muissa aktiviteeteissa? On tärkeää korostaa, että lapsen osallisuus ei ole lapsen omaa päättämistä vaan perustuu yhteisiin neuvotteluihin, joille pitää varata aikaa.

9 POHDINTA

Koko opinnäytetyöprosessi oli kohdallani hyvin vaiherikas. Vaikka suunnittelu alkoi jo huhti-toukokuussa 2013, ja varhaiskasvatussuunnitelman työstäminen aloitettiin syksyllä 2013, tuntuu minusta, kuin koko projekti olisi aloitettu vasta maaliskuussa 2014, jolloin se todenteolla lähti käyntiin. Muiden suoritettavien koulutehtävien, muun muassa juuri syksyn hallinnon harjoittelun vuoksi, minun oli hankala keskittyä työstämään opinnäytetyötä. Työskentely sujuu minulta parhaiten silloin, kun saan itse aikatauluttaa tekemiseni ja keskittyä yhteen asiaan kerrallaan.

Tärkeintä minulle oli saada varhaiskasvatussuunnitelma, niin sanottu asiakastyö, valmiiksi hyvissä ajoin. Alun perin olin kaavaillut, että aloittaisin opinnäytetyön teoriaosuuden työstämisen vasta sitten, kun varhaiskasvatussuunnitelma olisi valmis. Todellisuudessa teoriapohjan laatimisen aloittamisesta hyvissä ajoin oli suuri hyöty myös itse varhaiskasvatussuunnitelman koostamiseen, koska eri lähteistä saadun tiedon pohjalta osasin kirjoittaa asioista oikealla tavalla, vaikka suoraan en niihin itse varhaiskasvatussuunnitelmassa viittaakaan. Ymmärrän, että päiväkodissa arki on hektistä ja työntekijöillä on paljon asioita hoidettavanaan, mutta silti olisin toivonut päiväkodin työntekijöiltä enemmän panostusta varhaiskasvatussuunnitelman työstämisessä. Toki on positiivista, että työntekijät luottivat kykyihini ja sain sitä myöten vapaat kädet sisällön suunnittelussa, mutta täsmälliset ohjeet ja toiveet sisällön suhteen olisivat helpottaneet varhaiskasvatussuunnitelman työstämisessä. Välillä tunsin kantavani vastuun koko projektin onnistumisesta yksin, mikä oli hyvin raskasta. Ottaen huomioon, että varhaiskasvatussuunnitelma oli vain osa opinnäytetyöni kokonaisuutta, ei itse päätyö.

Aineiston keräämisen suhteen minun olisi pitänyt olla paljon huolellisempi ja paremmin valmistautunut. Vaikka kyselylomakkeiden ja haastatteluiden tekoa on koulussa harjoiteltu, olin todellisuudessa aika hukassa sen suhteen, miten minun tulisi aineistonkeruun suhteen toimia. Haparoinnista huolimatta sain kasaan aineiston, joka mielestäni riitti tämän työn tekemiseen oikein hyvin. Nyt olen kokemusta rikkaampi, ja vaikka tulevaisuudessa ei vastaavanlaisia tehtäviä vastaan tulisi-kaan, osaan jatkossa arvostaa tutkimuksien kautta saatua tietoa ja käsitellä sitä kriittisesti.

Havaintojeni ja haastatteluiden perusteella voin sanoa, että monia lasten kanssa käytettäviä työskentelymenetelmiä markkinoidaan lapsilähtöisinä ilman, että ne sitä todellisuudessa välttämättä ovat. Esimerkiksi pienryhmätoiminnan kohdalla esitetyt lapsikohtaiset edut, joita esittelen luvussa 3.5, pitävät varmasti paikkansa, mutta itse toiminnan suosiminen voi silti olla lähtöisin työntekijöiden arjen helpottamisesta. Leikkiminen on sitä äänekkäämpää, mitä enemmän siinä on leikkijöitä. Päiväkodissa ollessani huomasin useaan kertaan, miten lapsia ohjattiin leikkimään pienissä ryhmissä eri puolilla päiväkotia tai eri huoneissa, melutason pitämiseksi maltillisena. Jos esimerkiksi legoilla oli leikkimässä kuusi lasta, saattoivat työntekijät keskeyttää leikin ja tarjota kolmelle lapsista toista leikkiä toisessa huoneessa, vaikka lapsilla olisikin ollut hauskaa ja he olisivat selvästi viihtyneet paremmin isommassa porukassa. Kun lapsia on vähemmän, saavat he enemmän työntekijän huomiota, mutta myös työntekijä pääsee helpommalla, kun hänellä on huomioitavanaan vähemmän lapsia.

Koen, että opinnäytetyöstäni on minulle suuri hyöty tulevaisuudessa. Varhaiskasvatussuunnitelmia päivitetään jatkuvasti, joten sen rakenteen tunteminen auttaa varmasti silloin, kun päivitys on ajankohtainen tulevaisuuden työpaikalla. Päiväkodin arjessa mukana oleminen ylimääräisenä henkilönä antoi minulle mahdollisuuden arvioida kriittisesti sen toimintaa ja kohdata lapsia täysivaltaisesti. Tekemieni havaintojen pohjalta osaan kiinnittää huomiota omaan tapaan työskennellä lasten kanssa ja voin tuoda kokemuksieni perusteella uusia ideoita ja kehitysehdotuksia päiväkodin arjen toimintaan. Lastentarhanopettajan työssä on mielestäni tärkeää syventyä välillä miettimään syitä sille, miksi tiettyjen käytäntöjen mukaan toimimme ja mitä hyötyä toimintatavoista kenellekin osapuolelle todellisuudessa on.

Opinnäytetyötä tehdessäni kiinnostuin erityisesti lasten osallisuudesta ja siitä, miten sen toteuttaminen arjen käytännöntasolla toimii. Opettavaista oli erityisesti huomata se, että lapsen mahdollisuus osallistua tiettyihin toimintoihin, ei vielä takaa osallisuuden tunteen syntymistä lapselle. Olen kuullut joskus tarinan siitä, miten kolmevuotiaan lapsen vanhemmat olivat huolellisesti suunnitelleet retken eläintarhaan, koska heille oli tärkeää suoda lapselleen elämyksiä. Retken jälkeen lapselta kysyttiin, mikä eläin tälle oli jäänyt parhaiten mieleen eläintarhasta ja lapsi vastasi; muurahainen, jonka hän oli nähnyt maassa ennen eläintarhan portteja.

LÄHTEET

- Child participation toolkit. 2012. Ministry of Community Development., Gender and Children. Unicef. Tanzania.
- Cantell, H (toim.). 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja. PS-kustannus, Juva: WS Bookwell Oy.
- Educare. 2014. Educare Learning Network. [Verkkosivu]. [Viitattu 31.03.2014]. Saatavana: <http://www.educareschools.org/about/what-is-educare.php>
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6.P. Jyväskylä: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Aaltola, J. (toim.) & Valli, R. (toim.) Jyväskylä: PS-kustannus.
- Grönfors, M. 1982. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. Teoksessa: Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.
- Helavirta, S. 2007. [Verkkojulkaisu]. Lasten tutkimushaastattelu – Metodologista herkimistä, joustoa ja tasapainottelua. Yhteiskuntapolitiikka 72 (2007):6. [Viitattu 10.4.2014]. Saatavana: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101030/helavirta.pdf?sequence=1>
- Hujala, E, Puroila, A-M, Parrila, S & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Edufin. Hyvinkää: T-Print.
- Hujala, E & Turja, L (toim.). 2012. Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-kustannus. Juva: Bookwell Oy.
- Kalliala, M. 2008. Kato mua! – Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Gaudeamus Helsinki University Press. Oy Yliopistokustannus. HYY Yhtymä. Tampere: Juvenes Print.
- Karlsson, Liisa. 2003. Sadutus – Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Juva. WS Bookwell Oy.

- Kasvunkumppanit. 2014. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 10.4.2014]. Saatavana: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/varhaiskasvatuspalvelut
- Kumpulainen, K., Krokfors, L., Lipponen, L., Tissari, V., Hilppö, J. & Rajala, A. 2010. Oppimisen sillat - Kohti osallistavia oppimisympäristöjä. Helsinki: Yliopistopaino. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 31.1.2014] Saatavana: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/15628>
- Kronqvist E-L & Kumpulainen K. Lapsuuden oppimisympäristöt –Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki:WSOYpro Oy.
- L. 19.1.1973/ 36. Laki lasten päivähoidosta.
- Lapsetkertovat. 2013. [Verkkosivu]. Sadutus. Lapset kertovat ja toimivat – kehittäjä- ja tutkijaverkosto. [Viitattu 9.4.2014]. Saatavana: http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Sadutus/sadutus_paa.htm
- Mikkola, P & Nivalainen, K. 2011. Lapselle hyvä päivä tänään: näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Pedatieto Oy. Saarijärvi: Offset Oy.
- Miles, M-B. & Huberman A-M. 1994. Qualitative data analysis. Teoksessa: Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.
- Our common future. 1987. Teoksessa: Pohjola, A & Särkelä, R. (toim.) 2011. Sosiaalisesti kestävä kehitys. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto Ry. Helsinki.
- Phillips. 1987. Niiranen. 1987. Teoksessa: Hujala, E, Puroila, A-M, Parrila, S & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Edufin. Hyvinkää: T-Print.
- Parikka-Nihti, M. Pieniä puroja –Kasvua kohti kestävä kehitystä. Lasten keskus. Lastentarhanopettajien liitto.
- Parkkinen, T & Keskinen, S. 2005. Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Piironen-Malmi, U & Strömberg, S. 2008. Välittämisen pedagogiikka. Helsinki: Tammi.
- Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2014. Opetuslautakunta. Raahen.

- Saaranen-Karppinen & Puusniekka. [Verkojulkaisu]. Havainnointi. Kvalimotv. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Menetelmäopetuksen tietovaranto. [Viitattu 10.4.2014]. Saatavana: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4.html
- Schroeder, M. 2012. [Verkojulkaisu]. Value Theory. Stanford Encyclopedia of Philosophy. [Viitattu 9.4.2014]. Saatavana: <http://plato.stanford.edu/entries/value-theory>
- THL. 2014. [Verkkosivu]. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki. [Viitattu 31.03.2014] Saatavana: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/lait/varhaiskasvatus/linjaavat/vasu-asiakirja
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes. Oppaita 56/2005. Saarijärvi: Gummerus.

Liite1 Kysely vanhemmille

Hei!

Olen sosionomi-opiskelija Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyönäni varhaiskasvatussuunnitelman Luontopäiväkoti Timoteihin. Varhaiskasvatussuunnitelma on asiakirja, joka määrittää päiväkodin perustat ja näkyy taustalla kaikissa arjen toiminnoissa. Yhdessä henkilökunnan, vanhempien ja lasten kanssa tehty varhaiskasvatussuunnitelma takaa sen, että päiväkodissa tapahtuva varhaiskasvatus on laadukasta, yhteisiä arvoja, pelisääntöjä ja tavoitteita noudattavaa toimintaa.

Olisi siis tärkeää, että vastaisitte alla oleviin kysymyksiin, jotta pääsette vaikuttamaan varhaiskasvatussuunnitelman sisältöön. Kysymyksiin vastataan nimettömänä ja vastaukset jäävät ainoastaan minun ja Timotein henkilökunnan tietoisuuteen.

Yhteistyöterveisin, Veera Lehto (veera.lehto@seamk.fi)

1. Mitkä ovat tärkeimmät arvot, joiden mukaan päiväkodin arjessa tulisi toimia?

Valitse alla olevasta luettelosta viisi (5) tärkeintä arvoa numeroin. (1=tärkein arvo jne.)

___ Kunnioitus	___ Rehellisyys	___ Vastuullisuus	___ Viihtyisyys
___ Yhteisöllisyys	___ Yksilöllisyys	___ Tasapuolisuus	___ Kodikkuus
___ Suunnitelmallisuus	___ Luottamus	___ Turvallisuus	___ Kiireettömyys
___ Ekologisuus	___ Avoimuus	___ Lapsilähtöisyys	___ Eettisyys
___ Tavoitteellisuus	___ Oikeudenmukaisuus	___ Kaveruus	___ Joustavuus

Jokin muu arvo, jota ei löytynyt luettelosta:

Perustelut valinnoille:

Muuta kommentoitavaa:

2.

Liite1 Kysely vanhemmille

2. Mitkä seuraavista asioista ovat tärkeitä päiväkodin jokapäiväisessä toiminnassa? Laita +, mikäli haluat kyseistä asiaa painotettavan enemmän, - jos vähemmän. Jätä kohta tyhjäksi, mikäli olet tyytyväinen nykytilanteeseen.

☐ Säännöllinen päivärytmi	☐ Vapaa leikki	☐ Ohjattu leikki
☐ Luontokasvatus	☐ Luontoretket	☐ Aikuisen läsnäolo
☐ Ohjattu askartelu	☐ Muut retket	☐ Kristillinen kasvatus
☐ Vapaa askartelu	☐ Päivälepo	☐ Ulkoilu
☐ Liikunta	☐ Vanhempainillat	☐ Tutustuminen kirjaimiin ja numeroihin
☐ Pienet ryhmäkoot	☐ Lapsen yksilöllinen huomiointi	☐ Musiikki
☐ Satuhetket		☐ Laulutuokiot
☐ Lähiruoka	☐ Leivonta	

Luettelosta puuttuva asia, jota haluaisit painotettavan enemmän:

Luettelosta puuttuva asia, jota haluaisit painotettavan vähemmän:

Muuta kommentoitavaa:

3. Tulisiko lapset ottaa mukaan suunnittelemaan päiväkodin toimintaa?

4. Miten haluat tulla vanhempana kohdatuksi päiväkodissa tai olla mukana sen toiminnassa?

5. Toiveet, terveiset, sana on vapaa!

Kiitos! Palautathan vastauksesi _____ mennessä Timoteihin 😊

1. Lämmittelykysymys; nimi? ikä? lempieläin? lempiväri?

2. Missä me ollaan nyt? (päiväkodin nimi?)

3. Järjestele kuvat Timotein päiväohjelman mukaan. (aamupala, vapaa leikki, tehtäviä tms., ulos, ruokailu, satuhetki/päivälepo, tehtäviä tms., vapaa leikki, välipala, ulos, kotiin +keskustelua kuvista)

4. Mikä päiväohjelman "kuvista" on mukavin, miksi?

5. Mitä teet mielelläsi päiväkodissa? Paras asia? (kuvat apuna)

6. Mitä tarkoittaa luontopäiväkoti?

7. Millainen olisi unelmiesi päiväkotipäivä? (Mitä tehtäisi, missä, kenen kanssa, mitä syötäisiin? yms.)

8. Toiveet ja terveiset päiväkodin tädeille:

varhaiskasvatus- suunnitelma

SISÄLTÖ

SISÄLTÖ	2
1 LUONTOPÄIVÄKOTI TIMOTEI	3
2 TOIMINTA- JA OPPIMISYMPÄRISTÖ	4
2.1 Sisällä	4
2.2 Ulkona	5
2.3 Lähiympäristössä ja liikenteessä	5
3 TOIMINTA-AJATUS JA ARVOT	6
3.1 Toiminta-ajatus ja tavoitteet	6
3.2 Arvot	7
4 VARHAISKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN	8
4.1 Luontokasvatus	8
4.2 Pienryhmätoiminta	9
5 SISÄLTÖALUEET	10
5.1 Lapsille ominainen tapa toimia	11
5.2 Sisältöalueet	11
6 MONIPUOLINEN YHTEISTYÖ	14
6.1 Kasvatuskumppanuus	15
6.2 Lapset puheeksi -toimintamalli ja keskustelu	15
6.3 Viitta-arviointi	16
6.4 Päiväkotimme muut yhteistyötahot	17
7 ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN	18

Liite 1: Lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma

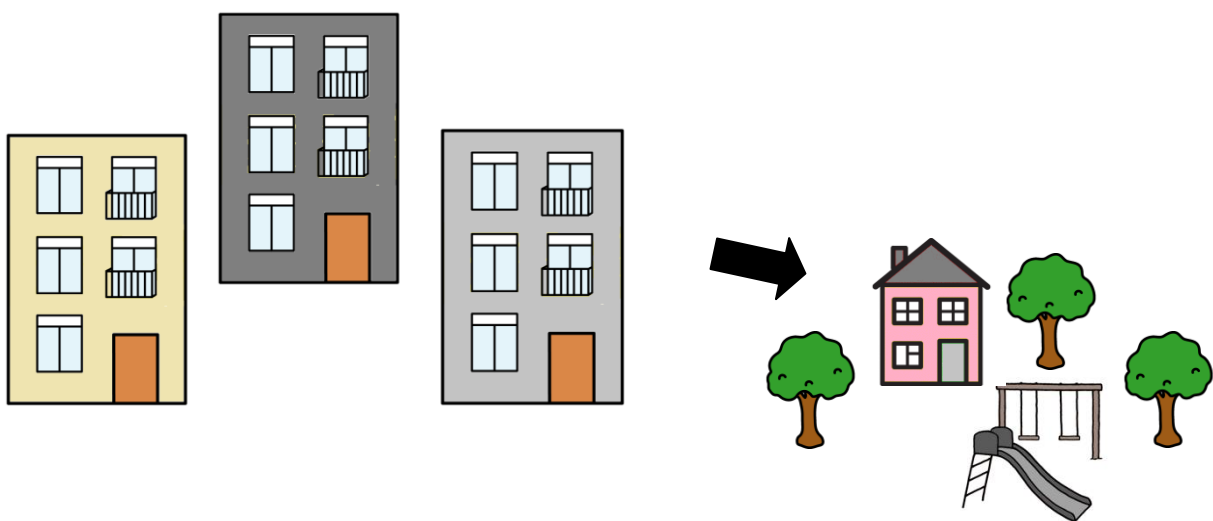
Liite 2: Päiväjärjestys

1 LUONTOPÄIVÄKOTI TIMOTEI

Luontopäiväkoti Timotei on yksityinen päiväkoti, jonka omistaa lastenhoitaja-yrittäjä Maritta Siponen. Timotei aloitti toimintansa 1.8.2003 Raahen Kummatin kerrostaloviidakossa, vuokratiloissa kerrostalon alakerrassa, kahden työntekijän ja muutaman lapsen voimin. Nykyiselle paikalleen, peltoaukioiden keskelle jatkuvasti kasvavaan asuinympäristöön Pattijoelle, Timotei muutti helmikuussa 2007.

Timotei tarjoaa lapsen kasvua ja kehitystä monipuolisesti tukevaa päivähoitoa noin kahdellekymmenelle 1-6 -vuotiaalle lapselle, sekä esiopetusta noudattaen perusopetuksen työ- ja loma-aikoja. Päiväkoti on avoinna maanantaista perjantaihin tarpeen mukaan, kello: 06.30–17.00 välisenä aikana. Pääsääntöisesti 1-3 -vuotiaat lapset touhuavat alakerrassa ja isommat, 4-6 -vuotiaat, yläkerrassa. Sekä isot että pienet jaetaan ikätason ja lapsimäärän mukaan pienryhmiin, mikä helpottaa arjen toimintojen sujumista. Lähiruokaa suosiva kotiruoka valmistetaan päivittäin Timotein omissa keittiössä, oman henkilökunnan voimin.

Timotein turvalliset ja virikkeelliset tilat, luonnonläheinen sijainti, luotettava ja ammattitaitoinen henkilökunta sekä lapsilähtöinen hoito- ja kasvatustyö takaavat lapselle elämyksellisen varhaiskasvatusympäristön.

2 TOIMINTA- JA OPPIMISYMPÄRISTÖ

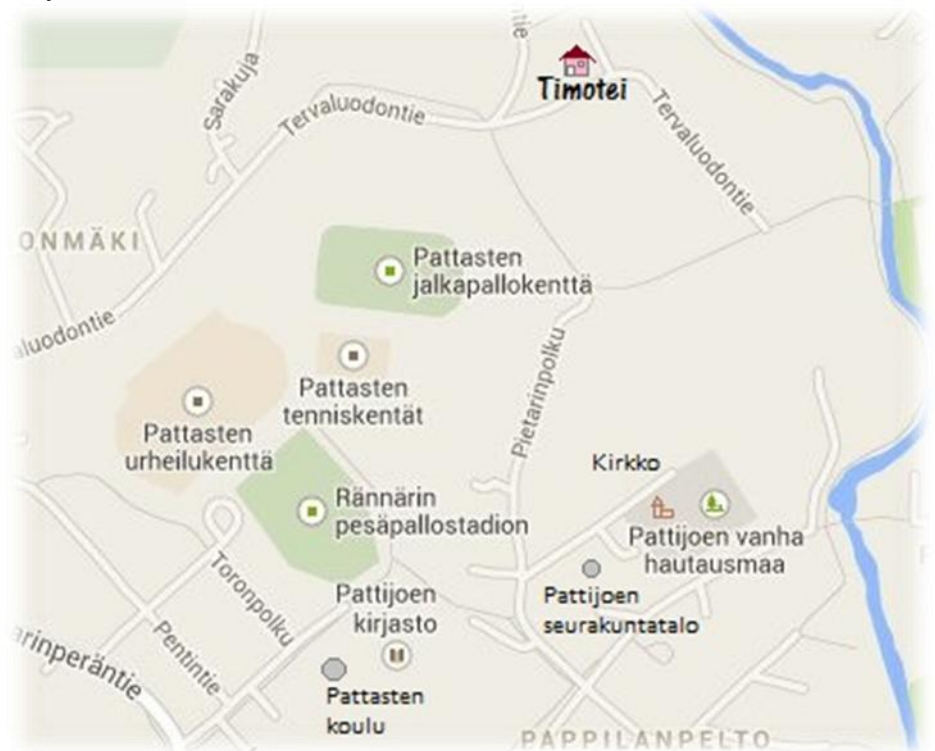
Varhaiskasvatusympäristöön kuuluvat rakennetut tilat, lähiympäristö sekä erilaiset materiaalit ja välineet. Kun ympäristö suunnitellaan joustavaksi, sitä voidaan muuttaa ajan tarpeiden mukaan. Oppimiseen innostava monipuolinen ja joustava ympäristö herättää lapsissa mielenkiintoa, uteliaisuutta, kokeilunhalua ja kannustaa lasta toimimaan ja ilmaisemaan itseään.

2.1 Sisällä

Timoteissa leikki-, peli- ja askarteluvälineet ovat helposti lasten saatavilla. Leikkimateriaalia riittää ja tarvittaessa sijoitamme lasten leikit pienempiin huoneisiin – leikki- rauhan takaamiseksi. Sisätilojen sisustuksessa panostamme lapsilähtöiseen viihtyisyyteen. Sisustamisessa käytämme luonnon värejä ja materiaaleja. Verhot, matot ja muut tekstiilituotteet valitsemme mahdollisuuksien mukaan kierrätysmateriaaleista tai valmistamme niitä yhdessä lasten kanssa. Mukavaa vaihtelua sisustukseen tuovat lasten vuodenaikojen mukaan tekemät askartelutyöt, viherkasvit, kausikukat ja yrtit. Purkkeihin kasvamaan laitetuista taimista huolehdimme sisätiloissa lasten kanssa siihen saakka, kunnes ne voidaan siirtää sään salliessa ulos.

2.2 Ulkona

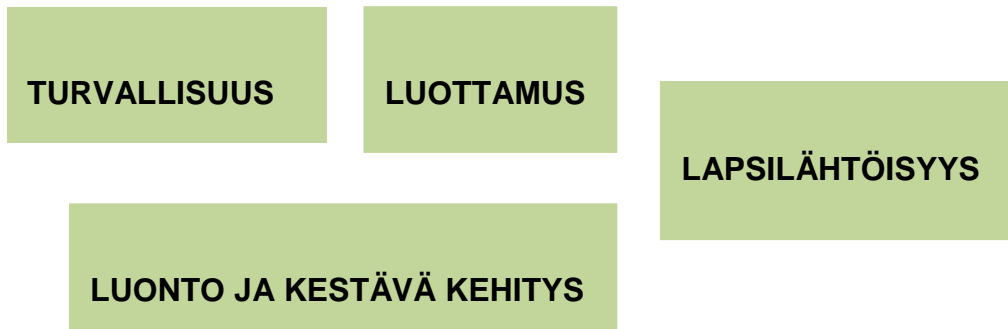
Timotein suuri piha-alue on ensisijaisesti lasten leikki- ja kohtaamispaikka, jossa näkyy yhdessä suunnittelemista, tekemistä, toimimista ja osallistumista. Pihalta löytyy leikkivälineiden ja -telineiden lisäksi myös kukkapenkkejä, ruukkukukkia ja pensaita. Keväisin laitamme sisällä purkkeihin istutetut taimet pihalla olevaan puutarhanurkkaukseen jatkamaan kasvuaan. Puutarhanurkkauksesta löytyvät kasviin lisäksi marjapensaita, sekä omena- ja kirsikkapuu. Lapset osallistuvat istutukseen sekä taimien hoitoon yhdessä aikuisten kanssa. Kasvien kasvun lisäksi seuraamme lasten kanssa tiiviisti luonnon eläinten ja hyönteisten elämää. Syksyisin laitamme lasten kanssa ulos ruoka-automaatteja linnuille, jotta eläinten tarkkailu jatkuisi myös talven yli.

2.3 Lähiympäristössä ja liikenteessä

Timoteista on erittäin hyviä mahdollisuuksia liikkua ja retkeillä luonnossa. Retkiä teemme muun muassa lähimetsään, joelle, viljapelloille ja puistoihin. Lasten kanssa retkeilemme mahdollisimman paljon kävellen, luontoa säästääksemme. Aikuisen johdolla liikkumisen ja luonnon ihmeellisyyksien tutkimisen kautta lähiympäristö tulee lapsille tutuksi ja turvalliseksi toimintaympäristöksi. Samalla opettelemme myös liikennesääntöjä ja jokamiehen oikeuksia.

3 TOIMINTA-AJATUS JA ARVOT

3.1 Toiminta-ajatus ja tavoitteet

Timotein päiväkodin toiminta-ajatus, arvot ja tavoitteet pohjautuvat valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan. ”Raahelainen varhaiskasvatus on laadukasta, lapsi- ja perhelähtöisyyteen perustuvaa palvelua. Toiminnan lähtökohtana on lapsen kehityksen tukeminen monipuolisen toiminnan avulla yhteistyössä vanhempien kanssa (Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 6).”

Timoteissa tuemme lapsien omatoimisuutta ja itsenäisyyttä, sekä rohkaisemme heitä ilmaisemaan itseään. Pyrimme saamaan lapset innostumaan uusista asioista ja ohjaamme heitä oppimaan ongelmanratkaisu- ja vuorovaikutustaitoja, joita ovat muun muassa ryhmän jäsenenä toimiminen, toisten huomioon ottaminen ja yhteisten sääntöjen kunnioittaminen. Seuraamme lasten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä yhteistyössä vanhempien ja muiden Raahen kaupungin yhteistyökumppaneiden (katso luku 6) kanssa, lapsille suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä edistäen. Opettelemme lasten kanssa hyviä tapoja ja autamme pohtimaan käsityksiä oikeasta ja väärästä osana lapsille luonnollista arkea. Vahvistamme lasten elinikäistä oppimista.

3.2 Arvot

Timotein päiväkodin arvot, joiden pohjalta varhaiskasvatustyötä tehdään, pohjautuvat Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman arvoihin. Arvot on koottu eri päivähoitomuotojen lasten vanhemmille ja työntekijöille tehdyn kyselyn pohjalta. Kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman arvoiksi valikoituivat turvallisuus, luottamus, rajat, leikki ja oikeus olla lapsi.

Turvallisuus. Päiväkodissamme pidämme huolta lapsista ja näytämme, että välitämme heistä. Kohtaamme lapset aidosti, kuuntelemme heitä ja keskustelemme heidän kanssaan. Lapsilla on yhdessä asetetut yhteiset rajat, säännöt sekä vapaudet. Pidämme tilamme ja ympäristömme turvallisena niin isoille kuin pienillekin asiakkaille. Henkilökuntaa on paikalla aina lasten tarvitsema määrä.

Lapsilähtöisyys. Päiväkodissamme lapsi saa olla lapsi ja toimia lapselle ominaisella tavalla. Lasten ikä- ja kehitystason mukaiset yksilölliset tarpeet otamme huomioon jo suunnitellessamme päiväkodin päivittäistä ohjelmaa. Lapsen itsetunnon kehittäminen ja minäkuvan vahvistaminen ovat meille tärkeitä tavoitteita.

Luottamus. Päiväkodin henkilökunnan ja vanhempien välinen luottamus, rehellisyys ja kunnioitus toisia kohtaan ovat kasvatuskumppanuuden kivijalka. Vanhemmat arvostavat hoitopaikan rauhallista ilmapiiriä, avoimuutta ja kiireettömyyttä sekä myönteistä ja lapsilähtöistä työtettä. Otamme perheen mielipiteet ja toiveet huomioon, sillä vanhemmat ovat lastensa parhaita asiantuntijoita. Yhteistyö vanhempien kanssa on ensiarvoisen tärkeää, joten keskustelemme heidän kanssaan aina lapsen päivähoitoon tulo- sekä hakuvaiheessa päivän tapahtumista tai muista ajankohtaisista asioista. Henkilökuntaamme sitoo vaitiolovelvollisuus kaikki asiakkaita koskevissa asioissa.

Luonto ja kestävä kehitys. Luontoteeman mukaisesti päiväkotimme pyrkimyksenä on luoda hyvä ympäristösuhde lapsille. Meille on tärkeää, että lapset saavat ymmärrystä omasta riippuvuudestaan ja vastuustaan luontoa ja rakennettua ympäristöä kohtaan. Päiväkodissamme lapset tutustuvat omaan ympäristöönsä – omaan kotikaupunkiinsa.

4 VARHAISKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN

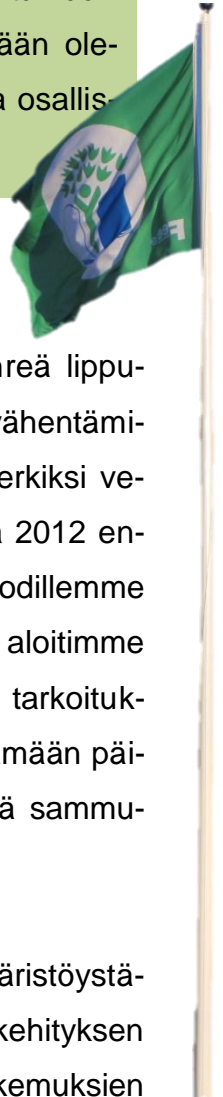
Timoteissa toteutetaan kestävästä kehitystä. Lapsille annetaan mahdollisuuksia havainnoida ympärillään olevaa luontoa sekä autetaan heitä ymmärtämään luonnon ja ihmisen vuorovaikutusta sekä ihmisen vaikutusta ympärillään olevaan luontoon. Olennaista on, että lapset saavat itse tehdä käsillään ja osallistua päiväkodin ympäristöystävälliseen toimintaan.

4.1 Luontokasvatus

Päiväkotimme on mukana Suomen Ympäristökasvatuksen Seuran Vihreä lippu-projektissa, jonka yhtenä pääperiaatteena on ympäristökuormituksen vähentäminen. Tavoitteena on, että lapset oppivat säästämään ympäristöä esimerkiksi veden ja energian kulutuksen sekä jätteiden vähentämällä. Joulukuussa 2012 ensimmäisen, vesiaiheisen, Vihreä lippu -projektivuoden jälkeen päiväkodillemme myönnettiin vihreä lippu ympäristökasvatustyöstämme. Syksyllä 2013 aloitimme uuden projektin, jonka teemana on jätteiden kierrättäminen. Projektien tarkoituksena on, että lasten kanssa yhdessä opitut Vihreä lippu -tavat jäävät elämään päiväkotimme pysyväksi osaksi arkikäytäntöjä, esimerkiksi käsiä pestessä sammuamme hanan saippuoinnin ajaksi.

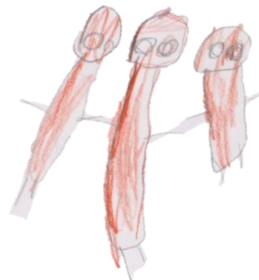
Lähtökohtana päiväkotimme toiminnallemme ovat arkipäiväisyys, ympäristöystävällisyys ja yhdessä tekeminen. Tutustumme lasten kanssa kestävästä kehityksen oppeihin omasta lähiympäristöstä saatujen hyvien elämyksien ja kokemusten kautta. Tavoitteenamme on kasvattaa lapsista ympäristöstään vastuuta kantavia ihmisiä. Pyrimme siihen, että lapsille muodostuisi ympäristöä säästävää ja kunnioitettava elämäntapa. Lapsilähtöisen kasvatuseriaattemme mukaisesti pienikin lapsi voi helposti ymmärtää ympäristöönsä liittyviä asioita ja osallistua tekemiseen kokonaisvaltaisesti.

Arkitoimintojen lisäksi toteutamme luontokasvatusta esimerkiksi leikin, satujen ja erilaisten retkien avulla. Päiväkodissamme vältämme tuhlausta, olemme säästä-

väisiä, kierrätämme, lajittelemme jätteet, painotamme hyötyliikuntaa ja ulkona olemista, vaikka vähän sataisi. Teemme lasten kanssa erilaisia pihatöitä, joiden kautta he oppivat pitämään huolta ympäristöstä. Päiväkodissamme teemme kaiken ruokamme itse, näin voimme vaikuttaa ruoan laatuun ja määrään. Ostamme ruoan lähikaupasta. Suosimme lähellä kasvaneita, kotimaassa tuotettuja raaka-aineita. Keräämme ja kasvatamme luonnon antimia, oman puutarhan ja kasvi- maamme tuotteita yhdessä lasten kanssa. Materiaalien hankinnoissa otamme ympäristön huomioon ja suosimme ympäristöystävällisiä, kestäviä, vaihtoehtoja.

Tärkeä osa ympäristökasvatuksessamme on lasten opastaminen järkevään energian käyttöön. Oppimisen ohella toteutamme käytännön energiansäästöä. Vältämme turhaa tuhlausta, jolloin lapset oppivat järkevää veden ja energian käyttöä. Käytännön tasolla koetut asiat, sekä niistä keskustelu lasten kanssa, auttaa lapsia ymmärtämään, mitä asioilla tarkoitetaan ja miksi tietyillä tavoilla toimitaan. Toivomuksemme on, että toiminnallamme olisi vaikutusta myös lasten vanhempien asenteisiin ja arvoihin luontoa kohtaan.

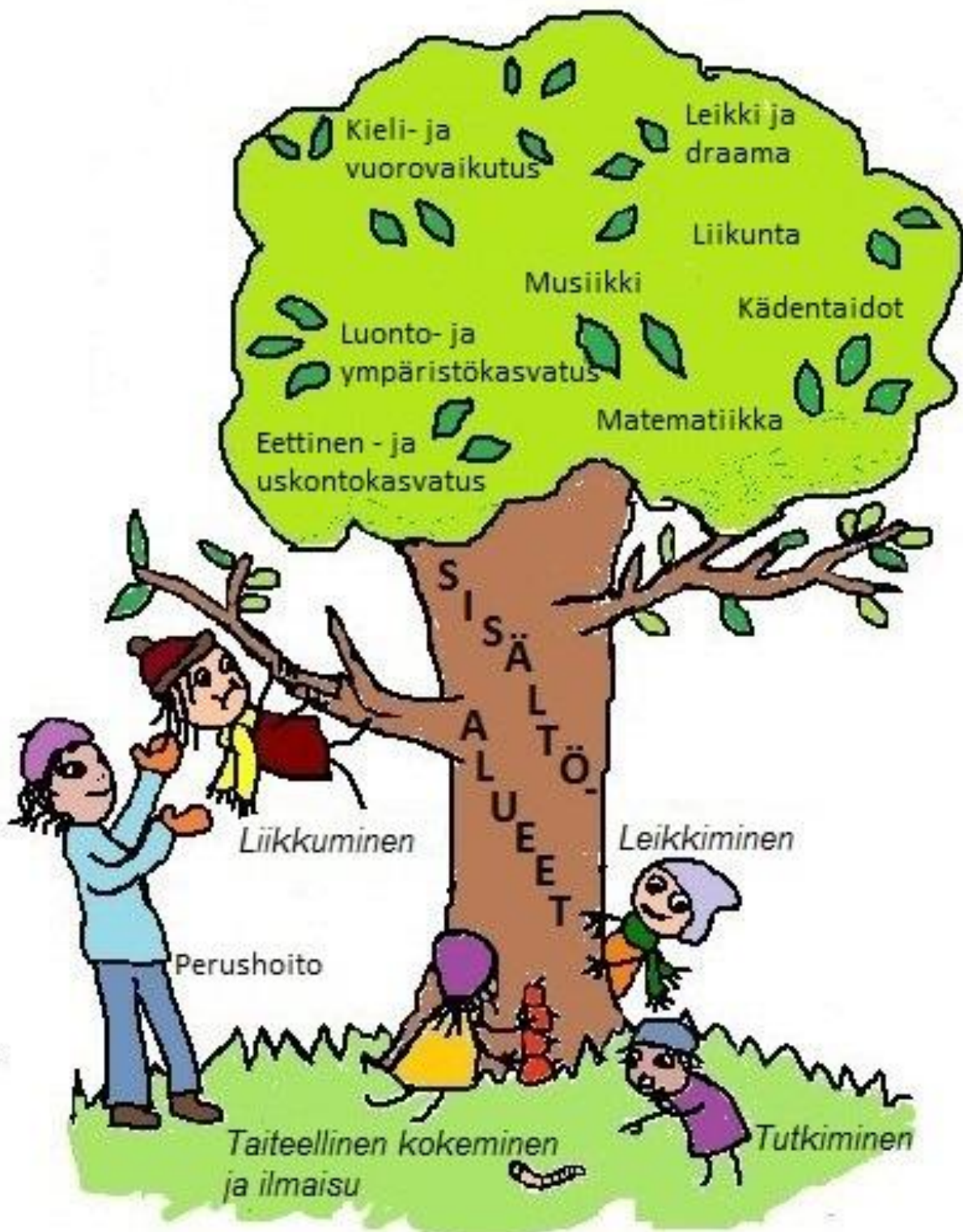

4.2 Pienryhmätoiminta

Toteutamme päiväkodissamme pienryhmätoimintaa, mikä näkyy pääasiassa aamupäivisin, jolloin ryhmät toimivat oman aikuisensa johdolla. Pienryhmätoiminnassa lapset jaetaan pienryhmiin ikätason ja lapsimäärän mukaan; alle 3-vuotiaat Pikkuliitäjät, 4-vuotiaat Peukaloiset, 5-vuotiaat Hippiäiset ja 6-vuotiaat Satakielet, eli esikoululaiset. Ryhmiin jakaminen fyysisen iän mukaan tapahtuu siksi, että tällöin lasten kanssa on helpompi toteuttaa juuri heidän ikätasonsa mukaista toimintaa. Ryhmän hoitajan tehtävänä on suunnitella ja toteuttaa ryhmälleen heidän ikä- ja kehitystasonsa mukaista toimintaa. Pienryhmätoiminnan avulla työntekijät tutustuvat ryhmänsä lapsiin paremmin ja oppivat tunnistamaan heidän vahvuutensa sekä kehittämisalueensa. Pienissä ryhmissä lapsien on helpompi sopeutua ja he tulevat paremmin kuulluiksi ja huomioiduiksi. Pienryhmät myös helpottavat arjen toimintojen sujumista, esimerkiksi ulkoilu- ja muissa siirtymistilanteissa, jolloin voidaan edetä ”yksi ryhmä kerrallaan” -periaatteella turhaa odottelua välttäen.

5 SISÄLTÖALUEET

”Sisältöalueet ovat kasvattajalle kehys siitä, millaisia kokemuksia lapselle tulisi tarjota. Tärkeää on, että lapsen kasvu ja kehitys etenee tasapainoisesti ja hänelle muodostuu mahdollisimman eheä ja kokonaisvaltainen kuva maailmasta.” (Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 17.)

5.1 Lapsille ominainen tapa toimia

Leikkiminen. Leikkiminen luo lapselle pohjan elinikäiselle oppimiselle. Leikin kautta lapsi käsittelee kuulemiaan, näkemiään ja kokemiaan asioita jäljittelemällä niitä. Leikkiessään lapsi tutustuu itseensä, ympäristöönsä ja on vuorovaikutuksessa toisten kanssa.

Liikkuminen. Päivittäinen liikkuminen on perustana lapsen terveydelle ja hyvinvoinnille. Liikkuessaan lapsi oppii tuntemaan ja hallitsemaan kehoaan, sekä kokee iloa ja saa uusia elämyksiä.

Tutkiminen. Tutkimalla lapsi tyydyttää uteliaisuuttaan ja kokee olevansa osana ympäröivää maailmaa. Lapsen oma kokemusmaailma, sekä vuorovaikutus aikuisten, toisten lasten ja lähiympäristön kanssa innostavat lasta pohtimaan, kokeilemaan ja oppimaan.

Taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Taiteellisen kokemisen ja tekemisen kautta luodaan pohja lapsen suhtautumiselle häntä ympäröivään kulttuuriin. Luovuus, elämykset ja oppimisen ilo ovat taiteellisia tuotoksia tärkeämpiä. Tärkeää on herätellä aisteja ja tuntemuksia, sekä löytää uusia itsensä toteuttamisen keinoja.

(Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 15-16.)

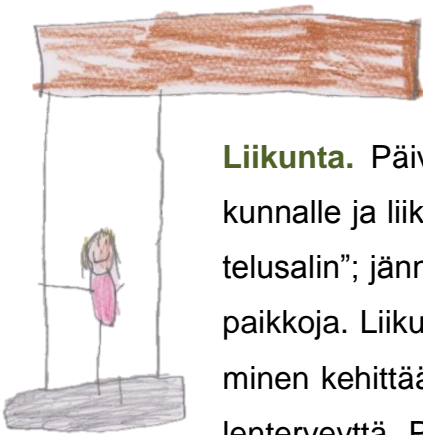
5.2 Sisältöalueet

Perushoito ja terveystkasvatus. Arjen rutiinit ja säännöllinen päivärytmi luovat turvallisuuden tunnetta lapsille. Rohkaisemme lapsia omatoimisuuteen ja ohjeistamme tarvittaessa, esimerkiksi säänvaraisen pukeutumisen tai vessakäyttäytymisen suhteen. Opetamme hyviä käytöstapoja arjen jokapäiväisissä tilanteissa.

Kieli- ja vuorovaikutus. Lasten kielellinen kehitys on kaiken oppimisen perusta. Selkeytämme ja nimeämme lapsille ilmiöitä ja asioita satujen, tarinoiden ja lorujen avulla. Keskustelemme lasten kanssa päivän tapahtumista ja rohkaisemme heitä ilmaisemaan oman mielipiteensä. Käytössämme olevat kuvakortit helpottavat jakottamaan arkea, ymmärtämään ja antamaan sanoille merkityksen.

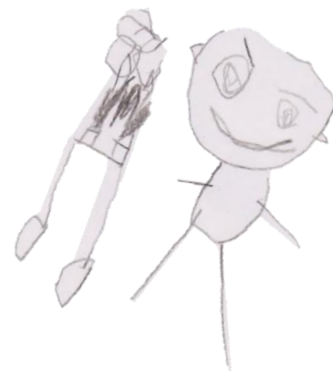
Leikki ja draama. Leikin kautta lapsi käsittelee elämässään tapahtuvia asioita, oppii vuorovaikutustaitoja, sosiaalistuu ja ilmaisee itseään. Luova leikki draaman muodossa antaa lapsille kokemuksia erilaisista rooleista, kehittää mielikuvitusta ja rohkaisee lasta ilmaisemaan itseään. Annamme lapsille reilusti aikaa vapaaseen, omaehtoiseen leikkiin, jota aikuiset havainnoivat ja tarvittaessa ohjaavat. Näyttelemme satuja ja esitämme tarinoita, esimerkiksi erilaisten laululeikkien keinoin, päiväkodin omissa joulu- ja kevätjuhlissa.

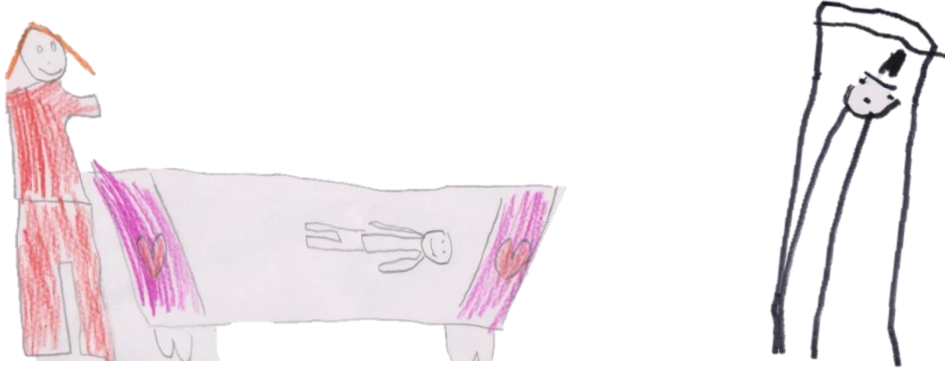
Liikunta. Päiväkotimme sijainti on ihanteellinen ja turvallinen monipuoliselle liikunnalle ja liikkumiselle. Oma elinpiirimme tarjoaa maailman parhaimman ”voimistelusalin”; jännittäviä seikkailuita lähimaastossa sekä mielikuvitusta virittäviä leikki- paikkoja. Liikumme ja ulkoilemme säällä kuin säällä – emme ole sokerista! Liikku- minen kehittää keuhkoja, vuorovaikutustaitoja toisten kanssa, kuntoa ja mie- lenterveyttä. Pattasten koulun liikuntasali ja Pattasten urheilukenttä (katso luku 2) ovat tiiviissä käytössämme.

Kädentaidot. Päiväkotimme tilat, lähiympäristö ja välineet muodostavat tärkeän osan lapsen esteettisestä elämysmaailmasta. Tavoitteenamme on kokemusherk- kyys, elämyksellisyys ja kaikkia aisteja virittävät harjoitukset. Annamme tilaa lasten oman luovuuden kehittymiselle. Käytämme askarteluissa paljon luonnosta, sekä kierrätyksen kautta saatuja materiaaleja.

Matematiikka. Matematiikka on arjessamme aina läsnä. Matemaattisia peruskä- sitteitä harjoittelemmme arjen tilanteiden kautta, esimerkiksi liikunnassa (”ottakaa parit”), ruokailussa (”montako lihapullaa?”) tai perushoitotilanteissa (”montako vaa- tekappaletta?”). Havainnoimme ja pohdimme erilaisia asioita, sekä luokittelemme ja vertailemme niitä, kuten ”suuri – pieni”.

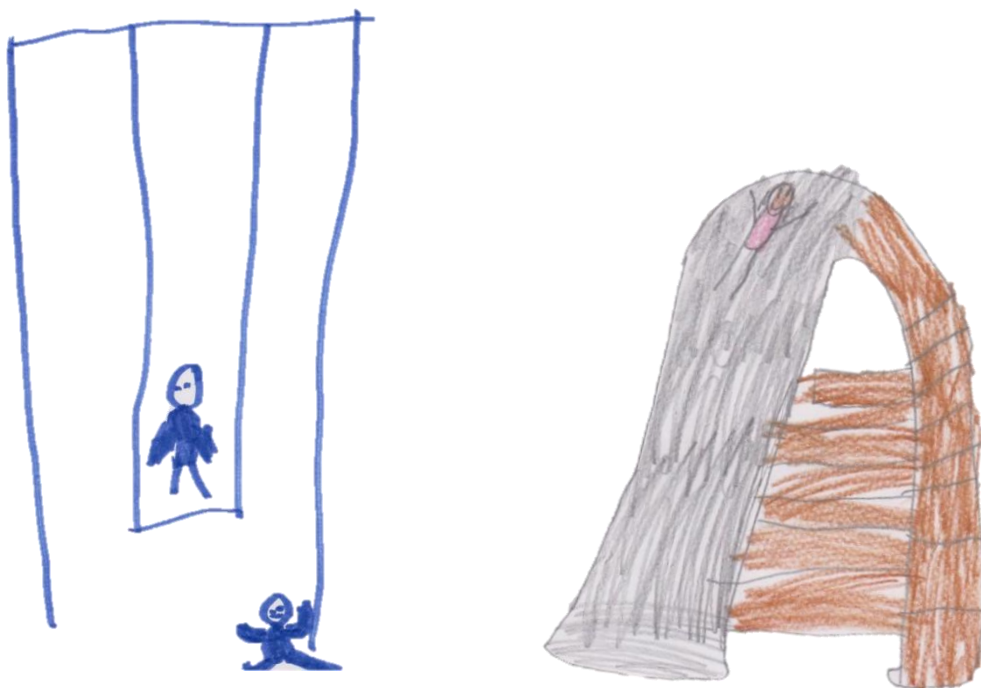

Musiikki. Musiikkimme lähtee hiljaisuudesta. Talon omat laulu-, soitto- ja musiikkituokiot kehittävät lapsien kuuntelutaitoa ja rytmittäjää. Tutustumme erilaisiin soitimiin, sekä opettelemme uusia lauluja ja leikkejä. Myös luonto tarjoaa täysin omanlaisensa ääniympäristön. Mahdollisuuksien mukaan käymme konserteissa.

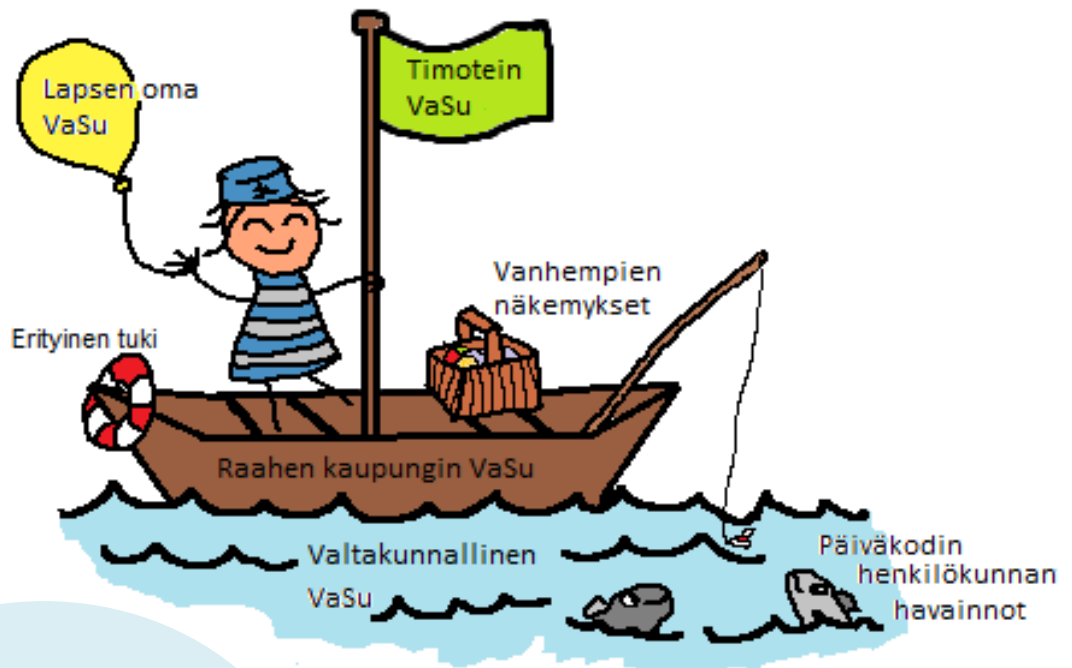
Eettinen- ja uskontokasvatus. Eettisen kasvatuksen perustana on lapsien kokemus siitä, että heistä välitetään, heidän tarpeistaan huolehditaan, heitä arvostetaan ja heitä kunnioitetaan. Käsittelemme eettisiä kysymyksiä luontevasti arkipäivässä esiin nousevissa tilanteissa, opettelemme hyviä tapoja ja toisten huomioon ottamista. Arvot ja asenteemme pohjautuvat kristinuskoon, johon konkreettisesti tutustumme yhteistyössä Raahen seurakunnan kanssa muun muassa kerran kuussa olevien pyhäkoulutuokioiden ja kirkollisten tapahtumien kautta.

Luonto- ja ympäristökasvatus. Päiväkotimme toiminnan kivijalka! (Katso luku 4.)

6 MONIPUOLINEN YHTEISTYÖ

”Vanhempien ja henkilöstön yhteistyön ja kasvatuskumppanuuden toteuttaminen on yksi keskeisimmistä varhaiskasvatuksen laadun edellytyksistä.”
(Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 10.)

Valtakunnallinen VaSu ohjaa koko maassa tapahtuvan varhaiskasvatuksen sisältöä, laatua ja kuntien varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista.

Raahen kaupungin VaSusta ilmenevät kuntakohtaisen varhaiskasvatuksen järjestämisen palvelujärjestelmä, keskeiset periaatteet ja kehittämisen pai-

Timotein VaSussa kuvataan yksikön tarjoaman hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuuden lähtökohdat sekä niiden toteuttaminen arjen kasvatuskäytännöissä. Lisäksi siinä kuvataan yksikön erityispiirteitä ja painotuksia.

Lapsen oma VaSu laaditaan yhdessä vanhempien kanssa. Se ohjaa lapsikohtaisesti varhaiskasvatuksen toteuttamista. (liite 1)

6.1 Kasvatuskumppanuus

Päiväkodissämme lapsen päivähoidon aloitusta pyritään helpottamaan tutustumiskäynneillä, joissa lapsi voi vanhempiensa kanssa tutustua päiväkodin tiloihin ja henkilökuntaan, sekä toisinpäin. Ensimmäisen käynnin yhteydessä annamme perheelle täytettäväksi aloitushaastattelulomakkeen. Lomakkeen pohjalta vanhempien kanssa keskustellaan lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä niihin liittyvistä toiveista ja tavoitteista, joita voivat olla esimerkiksi lapsen ruokailuun, nukkumiseen, leikkiin ja ulkoiluun liittyvät asiat. Keskustelun avulla kasvatuskumppanuudelle luodaan hyvät lähtökohdat. Vanhemmilta saatujen tietojen avulla vastaamme lapsen tarpeisiin koko hoitojakson ajan mahdollisimman hyvin.

Kasvatuskumppanuus on vanhempien ja henkilökunnan tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Päivittäisten, lapsen tuonti- ja hakutilanteiden yhteydessä tapahtuvien, kuulumisien vaihdon lisäksi teemme vanhempien kanssa tiiviisti yhteistyötä vanhempainiltojen, kirpputorien, tapahtumien, retkien ja muun yhteistoiminnan merkeissä. Vuosittaisissa varhaiskasvatuskeskusteluissa käymme vanhempien kanssa läpi lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä asioita. Henkilökuntamme tuo oman asiantuntijuutensa, taitonsa ja ymmärryksensä vanhempien ja lasten käyttöön.

Digikansio. Päiväkotimme jokaisella lapsella on oma, tenavanetin kautta toimiva, digikansio, jonka tarkoituksena on lisätä tiedonkulkua päiväkodin ja kodin välillä. Kansioista on nähtävissä muun muassa päiväkodin viikko-ohjelmat ja muut tärkeät tiedotteet. Digikansio toimii meillä myös lapsen kasvunkansiona. Kansioon tallennetaan kuvia päiväkodin tapahtumista, juhlatilaisuuksista sekä muista muistiin halutuista hetkistä, joissa lapsi on ollut mukana.

6.2 Lapset puheeksi -toimintamalli ja keskustelu

Lapset puheeksi -toimintamalli on Terveystieteiden ja hyvinvointilaitoksen kehittämä keskustelumalli, jolla pyritään ottamaan lapset huomioon perheiden erilaisissa elämäntilanteissa. Toimintamalli on otettu käyttöön Raahen kaupungin alueella

vuodesta 2013 lähtien ja on näin osana myös meidän toimintaamme. Lapset puheeksi -varhaiskasvatussuunnitelmassa yhdistetään toimintamalli ja lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Näin takaamme sen, että kaikilla päiväkotimme lapsilla on mahdollisuus lapset puheeksi -keskusteluun.

Lapset puheeksi -keskusteluidemme päämääränä on lapsien hyvinvoinnin ja kehityksen tukeminen, sekä sosiaalisen ja tunne-elämän häiriöiden ehkäiseminen. Teemme perheiden kanssa yhteistyötä mallin mukaisesti sellaisissa tilanteissa, joissa lapsien kotona tai päivähoidossa ilmenee vaikeuksia. Pyrkimyksemme on myös olla osana lapsien kasvua ja kehitystä tukevaa ympäristöä silloin, kun lapsilla itsellään on vaikeuksia.

Lapset puheeksi – keskustelu on lapsen kehitystä tukeva toiminnallinen arvio. Vanhemmat ja työntekijämme tuovat oman asiantuntemuksensa keskusteluun ja tekevät suunnitelmaa siitä, miten luoda lapselle toimiva arkipäivä panostamalla löytyneisiin vahvuuksiin ja tukemalla mahdollisissa haavoittuvuuksissa. Vahvuudella tarkoitetaan arkista asiaa, joka sujuu entisellään vaikka elämässä on vaikeuksia. Tärkeää on muistaa, että kyse ei ole lapsen ominaisuudesta vaan lapsen ja kehitysympäristön vuorovaikutuksesta. Haavoittuvuus puolestaan on asia, joka sillä hetkellä aiheuttaa huolta ja tilanteen jatkuessa samanlaisena saattaa syntyä ongelmia tai lapsen kehitys voi vaarantua.

(Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 11.)

6.3 Viitta-arviointi

Lasten nelivuotistarkastus tehdään päiväkodin ja Raahen kaupungin neuvolan yhteistyönä, josta käytetään nimitystä Viitta. Päiväkodissamme nelivuotiaan lapsen taitoja arvioi menetelmään koulutuksen saanut lastentarhaopettaja kahdenkeskissä tehtävissä lapsen kanssa. Vanhemmat arvioivat lapsen taitoja omalla lomakkeellaan, sekä päiväkotimme koko henkilökunta havainnoimalla lasta ryhmätilanteissa. Viitta-arvioinnin kautta lapsesta saadaan arvokasta tietoa, joka voidaan ottaa huomioon sekä kodin että päiväkodin arkitoiminnoissa, esimerkiksi toiminnan suunnittelussa.

Päiväkodissämme arvioinnin suorittanut työntekijä ja vanhemmat keskustelevat lapsen taidoista ja edistymisestä sekä kokoavat havaintonsa yhteiselle lomakkeelle. Päiväkodista saatu arvio lapsesta ja vanhempien huomiot ovat tärkeä tieto neuvolatarkastusta varten. Päiväkodista arvio siirtyy neuvolaan yhteispalaverin jälkeen. Tämän jälkeen vanhemmat varaavat ajan neuvolaan, jossa lapsella on terveydenhoitajan ja lääkärintarkastus. Viitta-arvioinnin perusteella lapsi voidaan tarvittaessa ohjata jatkotutkimuksiin, esimerkiksi puhe- tai toimintaterapeutin arviointiin.

6.4 Päiväkotimme muut yhteistyötahot

Seurakunta. Seurakunnan ja kirkon tapahtumat, sekä arkipyhäkoulu kerran kuukaudessa päiväkodilla.

Raahen kulttuuritoimisto. Tapahtumat, konsertit, teatteri yms.

Kirjasto. Satutuokiot yms.

Pattasten koulu. Liikuntasali.

Suomen ympäristökasvatusseura. Vihreä-lippu toiminta.

7 ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN

*”Varhaiskasvatuksen laadunhallinnan, arvioinnin ja kehittämisen tavoitteena on turvata varhaiskasvatuksen hyvä laatu eri toimijoiden näkökulmasta.”
(Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 23.)*

Pyrimme jatkuvasti kehittämään päiväkodissamme tapahtuvaa varhaiskasvatusta. Henkilökuntamme kokoontuu kuukausittain suunnittelemaan toimintaa ja arvioimaan menneellä kaudella saavutettuja tavoitteita. Lapsien toimintaa ja kehitystä arvioimme päivittäin havainnoinnin kautta. Vanhemmilta ja lapsilta saatu palaute on toivottua, sillä yhteistyössä luomme lapsille parhaan mahdollisen varhaiskasvatustyöympäristön ja saavutamme lukuisia onnellisia elämyksiä lasten kasvun ja kehityksen tueksi.

Vihreä lippu -toiminta takaa kestäväen kehityksen sanojen molemmissa merkityksissä. Uusien projektien myötä opimme jatkuvasti uutta ja parannamme toimintaamme luonnonvarojen säästämiseksi. Tiloja muokkaamalla ja uudistamalla tuomme vaihtelua arkirutiineihin ja kokeilemme rohkeasti uusia työskentelymenetelmiä ja -tapoja.

KAIKKI, MITÄ MINUN ON TARVINNUT TIETÄÄ, OPIN JO PÄIVÄKODISSA

Kaiken, mitä todella tarvitsen tietääkseni
miten elän ja mitä tehdä ja miten olla,
opin jo päiväkodissa.

Viisaus ei ole ylioppilastutkintovuoren huipulla,
vaan päiväkodin hiekkalaatikossa.

Opin siellä nämä asiat:

Jaa kaikki.

Pelaa reilua peliä.

Älä lyö ihmisiä.

Pane tavarat takaisin sinne, mistä otit ne.

Siivoa omat sotkusi.

Älä ota tavaroita, jotka eivät ole sinun.

Pyydä anteeksi, kun loukkaat jotakuta.

Pese kätesi, ennen kuin rupeat syömään.

Vedä vessa.

Pikkuleivät ja kylmä maito tekevät hyvää.

Elä tasapainoista elämää.

Opi jotakin.

Ajattele jotakin.

Piirrä ja maalaa.

Laula, tanssi ja leiki.

Tee työtä vähän joka päivä.

Ota nokkaunet iltapäivisin.

Kun lähdet ulos maailmaan,

varo liikennettä.

Pidä toista kädestä ja

pysyttele yhdessä muiden kanssa.

Tajua ihme.

Päiväkoti Timotei

Lasten ajatuksia Timotein päiväkodista.

*Päiväkodissa tehdään sellaista,
että jos haluaa leikkiä sisällä tai ulkona,
jos haluaa kiikkuun, tai karuselliin,
tai siihen pomppivaan juttuun,
- Joka menee POING POING POING!
tai liukumäkeen, niin saa mennä.
- Jos kysyy tädiltä luvan!*

*Päiväkodissa voi leikkiä, askarrella,
käydä katsoon metsän eläinten jälkiä
ja käydä hiekkarannalla.
Käydään metsässä ja halipuulla.
Me leikitään metsässä hippasta.
Kesällä kerättiin metsässä marjoja.
- Oli niin kuuma, että oltiin T-paidalla.*

*Päiväkodissa ollaan ulkona, meillä voi olla
ulkoliikuntaa.
Välillä isot saa olla isojen ja pienet pienten
puolella.
Yhdesti meidän piti mennä isojen puolelle,
koska pienten puolella oli jäistä.
- Oikeastaan siellä oli iso vesilätäkkö!*

*Kun syödään, ei saa laulaa eikä höpöttää.
Täytyy olla rauhallinen ruokahetki.
Timoteissa on hyvää ruokaa.
- Makaronilaatikko on hyvää!*

*Vihreälippu –raadissa säästetään ihmisiä ja
luontoa.
Raatiin kuuluu eskarilaiset ja hippäiset.
Säästetään ihmisille ruokaa.
Kirpputorirahat lahjoitetaan lapsille.*

*Satuhetkellä aikuiset lukee kirjaa
ja me kuunnellaan,
pötkötetään ja levähdetään.
- Voi myös nukkua jos haluaa!
Satuhetken jälkeen tehdään hommia
pöydän ääressä.
Pöydän ääressä pelataan,
joskus me voidaan askarrella
ja joskus me maalataan.*

*Sitten leikitään mitä halutaan.
Voi leikkiä nukketalolla, playmobileilla,
merirosvoilla, junaradalla, autoilla.
- Me ei ees tietä mitä me leikitään!
Joskus voidaan vaihtaa leikkiä.*

*Päiväkotiin on mukava tulla,
koska täällä on kavereita.
Kivoja kavereita, kivoja tätejä, mukavia leluja
ja hauskaa!*

Tervetuloa Timotein lapsien päiväkotiin!